

SCHINDLEROV LIFT UŽASA

„Rat je tim umiranjima uzeo svaki šarm boemštine i gurnuo ih u prave dostojevskijeve tragedije, s kojima se nisu ni mogli ni znali nositi. Rat je kavanama dao hramske lukove i spasiteljski izgled. Rakija je bila osnovni anestetik preobražaja radnika u ratnike – nacionaliste, koji će tako brutalno biti zloupotrebljeni da ubiju rodjenu zemlju“. Pasus je to, uzet nasumce, iz 14 glave romana „Schindlerov lift“ književnika, napose pjesnika, Darka Cvjetića, ujedno kazališnog zaljubljenika i pregaoca, po čijim je motivima, uključujući i dio njegovog pjesničkog opusa, u Kamernom teatru 55 u Sarajevu praizvedena istoimena predstava, odigrana šeste večeri 38. Pozorišnih/kazališnih susreta u Brčkom.

Piše: Mladen Bićanić

Režiju i adaptaciju potpisuje beogradski redatelj Kokan Mladenović, dramaturg je Vedran Fajković, kostimografkinja i scenografkinja Adisa Vatreš Selić, a kompozitorica Irena Popović. Moćna je to i višeslojna ansambl-predstava što bešavno spaja fragmente Cvjetićeve proze i poezije, od prve do trideset i druge glave, koliko ih taj inače, po obimu, nev-

eliki, ali po umjetničkom dometu itekako vrijedan, roman sadrži. Igraju: Tatjana Šojić, Gordana Boban, Aleksandar Seksan, Admir Glamočak, Muhamed Hadžović, Maja Izetbegović, Sabit Sejdinović, Senad Alihodžić, Davor Golubović i Dina Mušanović, paralelno s još djecom-glumcima: Sin Kurt, Isa Seksan, Dino Hamidović, Lana Zeničanin i Tijana Zeherović. Navedeni odlomak iz romana samo je jedna od bezbrojnih varijacija na temu rata – rat je glavno lice

romana, pa tako i predstave, strahote i horor koji iz njega proizlaze, a zrcale se u Crvenom soliteru u Prijedoru useljenom u rano proljeće 1975.-te godine, prožimaju svaku od 32 glave tog fascinantnog djela. Predstava slijedi događanja u tom Crvenom prijedorskem neboderu, mitskom mjestu Cvjetićeve proze – treba li naglasiti da autor i dan-danas živi u jednom od stanova te višekatnice – prati ta dešavanja od prvih do posljednjih dana minulog rata, razobličuje ga i secira, anatomski precizno, ne libeći se da nas suoči sa onim, najstrašnjim od svih pitanja: gdje smo mi sami bili, u to doba bezmjernog užasa, što smo učinili mi sami da do njega ne dodje, da li smo se suprotstavili bezumlju i surovoj sili oko nas, ali i u nama samima? Jer, Šindlerov lift iz tog Crvenog prijedorskog solitera, metafore čitave jedne zemlje koja je potonula u ambis, nije, nažalost, nikakva usamljena pojava, zlo se događalo svuda oko nas.

Predstava svih svojih 135 minuta igra na toj opasnoj, nad ponorom beznađa nategnutoj žici: s jedne strane su tjeskoba, strah i zaprepaštenje slikama stvarnosti u kojoj likovi žive, s druge strane je neka lelujava, crnohumorna koprena kojom se prekriva naivna dječja igra, neki gotovo infantilan pogled na svijet koji ne želi sagledati tu faktičku realnost: pozor-

nicom hara horor i užas, suvereno vlada moć sirove, ničim sputane sile, ali istodobno njom protrčavaju djeca, neboder se gradi lego-kockicama, scenom defiliraju igračke rata – tenkovi, bageri koji iskopavaju mrtve, vojnici-igračke u uniformama pariraju vojnicima-glumcima odjevenim također u uniforme rata koji ne prestaje. Poput proroštva zlokobno će odjeknuti prizor rata stanovnika solitera protiv golubova, koji im tako silno smetaju da ih moraju istrijebiti, uništiti, zatrti im sjeme, ne sluteći da će se, vrlo brzo, to isto dogoditi njima, samo zato što su Drugačiji i Različiti. Predstava je to koja upozorava, opominje i osvješćuje – ujedno izvanredan je primjer kako nešto što je primarno poetsko, makar u formi proze, može biti pretočeno u dramsko. Naravno, ti elementi dramskog već su bili sadržani u Cvjetićevoj poeziji i prozi, ali bio je potreban itekako osjetljiv redateljski nerv, pažljiv dramaturški rez i nadasve nadahnuta glumačka igra da se to iznese na pozorniku kako bi „Šindlerov lift“, kao primjer angažiranog komada u punom smislu te riječi, zasjao u punom svjetlu pod pozorišnim reflektorima.

„ŠINDLEROV LIFT“ KAO KATARZA

Na margini odigrane predstave na 38. Susretima pozorišta/kazališta u Brčkom i sjećanja na jedan razgovora sa autorom teksta Darkom Cvjetićem

Piše: Dževdet Tuzlić

Premijera drame „Šindlerov lift“ Darka Cvjetića na sceni Kamernog teatra 55 u Sarajevu odigrana je nakon 100 dana u vrtlogu pandemijske golgotе.

Bilo je to 22. aprila 2021. godine. I tema dramatizacije i depresivno vrijeme obilježeno koronom, značajno su umanjili osjećaj praznika umjetnosti.

Sreli su se emocija i umjetnost na dobrom mjestu, zaključili smo u tada upriličenom televizijskom razgovoru.

A „Šindlerov lift“ utisnuti je grafem vremena i prostora. Govoreći o strašnoj prošlosti, sugerira bolju budućnost. Nadrasta pojam teatra, ostavlja širom otvorena vrata umjetnosti kako bi pokazala put u prostorje empatije.

U dva nebodera smjestila se ukupna tragedija Bosne i Hercegovine, potresna drama o stradanju, odsustvu humanizma, tinjajućem zlu, mržnji, strahu od

budućnosti, o propitivanju vlastitosti svakog pojedinca kako bi se približio drugome, udahnuo mu ljubav. Traganje je to za putevima svjetla.

Ona je krik protiv nepravde koji je u drami dobio dodatni echo.

Roman je „omage“ jednom vremenu i dug „prema onima koji su našli svoje mjesto u književnoj vječnosti“, kako je zapisaо direktor Kamernog Emir Hadžihafizbegović.

I roman i drama posveta su vremenu i krik. Doprinos kulturi sjećanja koju od zaborava štite Darko i mađioničarska špijunka na vratima umjetnosti kroz koju svjet romana promatra reditelj Kokan Mladenović. Pisac to smatra važnijim i od samog romana i predstave.

Znakoviti scenski znak lego kocki svojevrsni je panoptikum defragmentiranog svijeta. A predstava govori o realnom svijetu nekad i sad.

Crveni soliter, na čijim zidovima su preostali tragovi krvi, dokument je zla koji se preselio u literaturu. Predstava je, kao i roman, metafora zla, umjetnička elipsa o stradanju jedne djevojčice u liftu Crvenog solitera. A „Dok je vjetar bjesnio“, autor je nakon rata sreo majku stradale djevojčice Stojanke K.

Bol nije isčezla. Ostala je kao trag o vremenu u jednom gradu koji je mogao je ostati zapamćen po nečem sasvim drugom. Po nekim ljudima za ponos. Po likovnim umjetnicima Peri Popoviću i Todoru Švrakiću, po Radovanu Kragulju i njegovim fascinantnim kravama, po avlijama i pticama Fikreta Libovca, po narodnim herojima dr. Mladenu Stojanoviću, Esadu Midžiću, Rade Kondiću i Rade Bašiću. Ili po najvećim šampitama u bivšoj Jugoslaviji.

Ali, na žalost, nije.

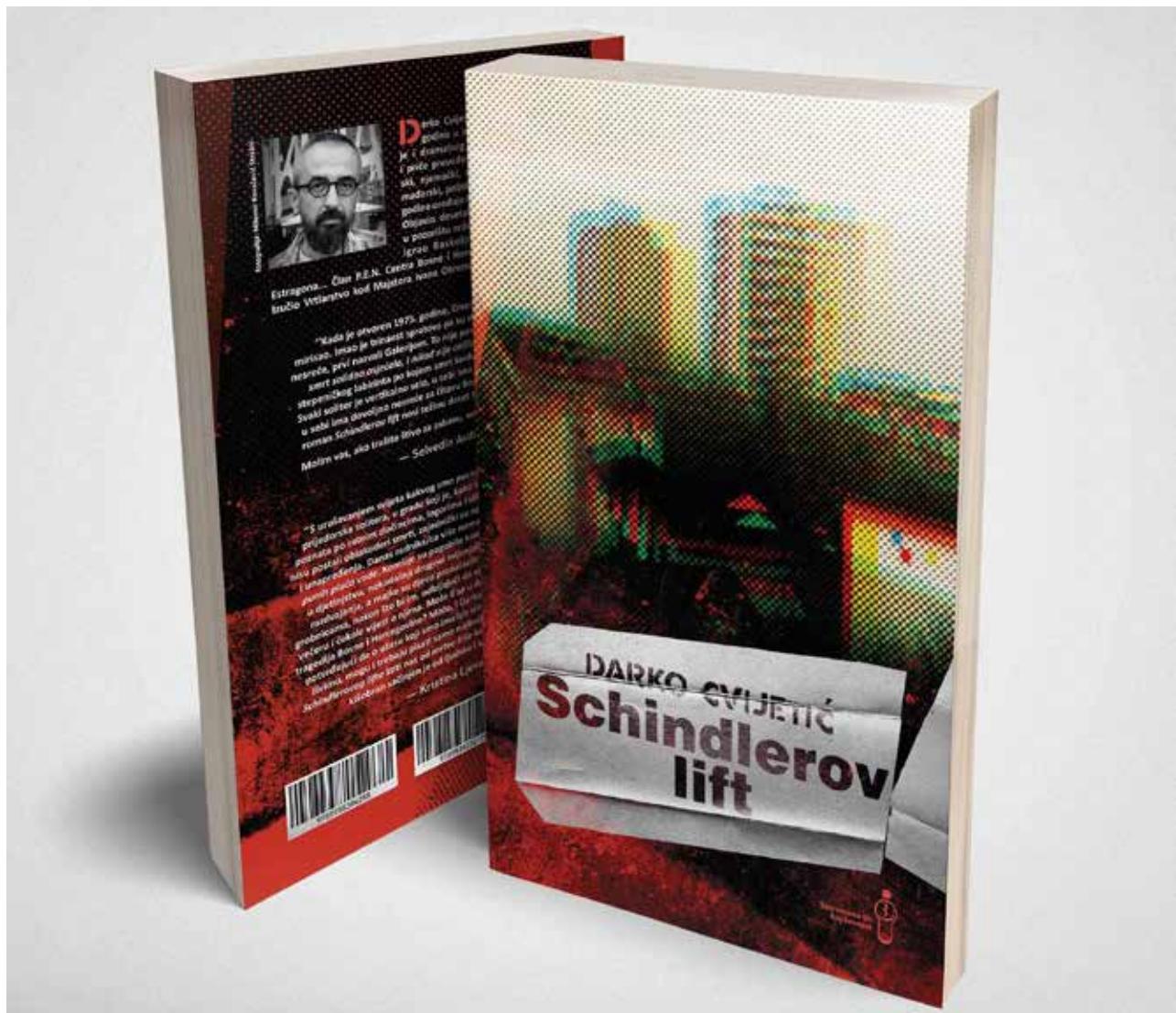
Zato se autor „Šindlerovog lifta“, u kojem jedna profesorica odlazi iz grada i historije, a on ostaje i u gradu i u historiji, ne bez razloga, pita: „kako se pomiriti s bolnom istinom da živate u gradu koji je „rupa svijeta poznata po ratnim zločincima i logorima. Ima li katarze, da li će pomoći oljuđivanju? Pogubnost sjećanja na povijest osjetit će masovni sjećari. Sram vječnosti u kontrapovijesti osjećat će sinovi. Za očeve“.

Ali katarza je daleko.

IZ LITERARNOG UGLA

— TRAGEDIJA KOMŠILUKA KOJI GUBI SVOJU LJUDSKOST —

Darko Cvijetić: *Schindlerov lift*, Buybook, Sarajevo, 2020.

Piše: Almir Zalihic

Roman "Schindlerov lift" sačinjen je od 32 poglavlja / fragmenta/, a ostvaren je kao niz isповјести koje pisac povjerava naratoru. Knjiga je za vrlo kratko vrijeme doživjela nekoliko izdanja u regionu, te je ovjenčana književnom nagradom "Fric" /Miroslav Krleža/.

U "Schindlerovom liftu" Cvijetić predočava sudbine starnovnika crvenog, trinaesto spratnog solitera u Prijedoru, vješto ih ispreplićući s društvenom hronikom od useljenja, pa ratnih godina, do poslije ratnog perioda koji živimo.

U opisivanju svojih protagonisti Darko Cvijetić služi se raznim tehnikama, od taksativnog nabranjanja tragičnih imena, tragičnih događaja, crnohumornih anegdota, do poetiziranih slika socijalne ekspanzije sedamdesetih godi-

na prošlog vijeka, te raznorno preciznih opisa stanovnika solitera /vertikalnog sela/ koji je postao groblje svekolikoj različitosti u ratnom vihoru u kome većina tlači manjinu, u kome mitomanija postane normalnost.

Iz rečenice u rečenicu pred nama se ruši svijet radničkoga uspona, kad je "Na tisuće radnika dnevno tutnjalo je ispred solitera žureći u smjene. U 22 sata izlazi druga smjena iz Celuloze i mijenja je treća, ujutro svi se izmiješaju idući u prvu, i svi su poznivali svakoga i svatko je znao nekoga tko radi u Celulozi ili Rudniku ili Bosnamontaži... Sada sve pusto, zaraslo, bez života, bez ljudi. Ništa ne funkcioniра već desetljećima. Gdje su sve te kolone nasmijanih ljudi koji ujutro žure, kupuju novine, cigarete i nosaju sendviče? Raspalo se sve, kao kartonski Tito iz Tai-bove bašte, sve se istopilo kao Vijekin kurati Snješko, kojem su tolike radnice krišom namigivale.

Nema više nikakvih radnika. Imaju samo Srbi, Hrvati, Bošnjaci i ostali. Radnici su potonuli u naciju i ostali punih pluća vode, na dnu”, radnici su se pretvorili u ratnike, pa se dogodio pakao kakav se dogodio crvenom soliteru s Schindlerovim liftom, kakav se dogodio bosanskom gradiću Prijedoru.

Unutarnji monolog u ovom romanu ostvaruje se na razini određene svijesti, ali se ne reproducira u čujnome govoru pa na taj način čitalac spoznaje ono što izmiče neposrednom saznanju: skrivene tokove ljudskih misli i osjećanja. Takav narativ, koji je potpuno okrenut unutra, više od događajā posreduje dramatični svijet ljudske duše, koja se postupkom unutarnjeg monologa neposredno oglašava.

Služeći se tehnikom unutarnjega monologa narator ta značenja reproducira u njihovu izvornom obliku, bez ikakvih preoblikovanja, dakle tačno onako kako se pojavljuju u svijesti pojedinoga lika, a sve to, premda ne isključivo, uz pomoć sintaktički minimaliziranih iskaza. Unutarnji monolog je, po svojoj srodnosti s poezijom, onaj govor bez slušatelja, neizrečeni govor, pomoću koga neka ličnost izražava svoje najprisnije misli, i to one iz najbliže podsvijesti, bez obzira na logičko organiziranje misli – to jest misli u njihovom izvornom stanju – putem direktnih rečenica svedenih na sintaktički minimum, i to na taj način da se dobije utisak reproduciranja misli upravo onako kako se one javljaju u svijesti. Time je Cvijetić pokazao poseban smisao za prodiranje u žarište svojih aktera, u psihu ljudskoga života, prikazavši svoje protagoniste kao jedinke sa svojim najintimnijim potresima i unutarnjim lomovima.

U naporu da prodre u ličnost, da razotkrije ono njeno najintimnije, najsubjektivnije i najlastitije, da neposredno zahvati u prividno bogatstvo pojedinačne svijesti, otkriva nam se na kraju siromaštvo individualnosti odnosno praznina ispunjena općenitošću. Vlastitost se rastvorila. Junaci ovog romana misle, registruju utiske, sjećaju se, pretresaju tuđa mišljenja i u pokušaju da prodru u sebe uvijek novo otkrivajući druge, otkrivaju bezobličnu javnost kao unutarnje privatno „vlasništvo“.

Među različitim sudbinama stanovnika solitera, posebno se ističe sudbina nesretnog stradale djevojčice Stojanke u liftu nebodera. Lift s razbijenim stakлом na ulaznim vratima, uslijed višednevног nestanka struje ostao je zakovan na drugom spartu nebodera, i bio je mjesto za igru nevine djevojčice sve dok neko s devetog sprata nije pozvao lift, marke Schindler, koji je je u međuvremenu proradio.

U drugom izdanju romana, koje je predamnom, kao dopuna u završnom dijelu pod nazivom Čarolijica autor se susreće sa majkom djevojčice Stojanke (koja bi 2020. godine slavila svoj trideset i četvrti rođendan) i predočava joj ko je pozvao lift.

Devedest sedam stranica „Schindlerovog lifta“ ulijevaju stnoviti optimizam (ne i lagodu) i nadu da se bosanskohercegovački roman ne boji vremenskih i prostornih dimenzija, da se ne boji najproblematičnijih tema naše nedavne

prošlosti. U Cvijetićevom romanu teče život, ali se smrt ne zaobilazi. Roman je to u kome se ne nude iznenadenja. Sve teče po slijedu koji je koliko logičan toliko i motiviran onim pokretačima kojima Cvijetić daje poseban status, a ipak riječ je o neočekivanom i neobičnom djelu koje se ne zadovoljava samo aparativnom pozicijom i distancom spram dogođenog. Romanopisac uranja u tamnu vodu, ali ne da bi zaboravio, nego naprotiv, da zatamnjeno izroni na dnevnu svjetlost i da mu dodijeli funkciju iskustvenog mišljenja i drukčijeg senzibiliteta. Crveni soliter, Schindlerov lift, događaji u njemu i oko njega, stanari bizarnih egzistencija, te naratorovo bespoštedno uranjanje u njihovu intimu, ponegdje i geneologiju, nalazi se u stožeru ovog omnibusa satkanog od ratnih surovosti, strahova i smrti. U romanu „Schindlerov lift“ na jedan osoben način su srušene mnoge predrasude, zablude, strahovi. Poteckla je rijeka istine. Iako nigdje imperativno imenovani, ovim romanom su se razlili nosioci zla, tupe agresije i mehaničke moći. Svoje blistave momente izražajnosti Cvijetić je kao pripovjedač našao baš tamo gdje ih je morao naći: hiljaduraka aždaha zla da ubije dijete, siluje ženu, granatom pogodi kuću koja nije strateški objekt, „osvoji“ kuću onog koji je ugled i bogatstvo sticao radom i smjernim življnjem, odvede starce i nejač u konclogore i na njima se bezumno i surovo iživljava. Ogrešenja o čovječnost, dakle, najmračnije zaumne radnje sručile su se na nedužne, čiste, uspravne i ispravne ljude.

„Vojska je u par dana sklonila sve leševe s ulica i odvozila ih u Tomašiću, u svježe izbagerisane masovne grobnice. Primarne, masovne grobnice. Svi su to znali, svi su to šutjeli, svi su se nagutali pustinje i smrti, i zanijemili punih usta. Samo je Šime jednom pijan, došavši s ratišta vikao poderavši krajnike na soliter: ‘Vi komšije, vi ljudi, ma vi ste obične pičke... pa rođene ste komšije pobili, debilčine komunističke!‘“

Vještim pripovjedačkim postupcima Cvijetić upozorava da čovjek nije samo socijalno biće, da nije čak ni „samo sopstveno biće“, da prelazak granice koja dijeli ljudsko od neljudskog izaziva konsekvence. Ratno zlo koje saopćava Cvijetićeva vizija vrlo bliske prošlosti sadrži u sebi niz okolnosti koje ukazuju na bezrazložnost i iracionalnost pakla koji se dogodio, koji je ljudi jednostavno zatekao nespričane i u psihološkom i u svakom drugom vidu. „Schindlerov lift“ Darka Cvijetića je i jasan i glasan protest protiv „šutljive gomile“, ali i protiv „glasne gomile“ koja još uvijek sanja velikosrpske snove.

Može djelovati ponešto patetično, ili, pak, ispolitizirano, ali za mene je izvjesno da se ovom knjigom u bosanskohercegovačku literaturu o ratu 92-95, konačno, probila jedna personalistički osobena, istinoljubiva, moralna, neostrašćena misao o ratnom užasu i ljudskim sudbinama u njemu. Ova je knjiga, najpreciznije rečeno, kolajna raznobojnih pločica-doživljaja, pločica-sjećanja, pločica-umrlica, a sve one tvore ogromnu košulju koja se zove – Bosna i Hercegovina.

SIMBOL ČESTITOSTI U VREMENU ZLA I „SCHINDLEROV LIFT“

U smutnim vremenima osim ljudi nestaju, i čast, i ponos. Ostrašćenici nacionalističkim idejama ophrvani paranojom koju ona nosi sa sobom ne znaju ni za prijatelje, ni za komšije, a ni poznanike. Ono, koliko juče za njih ne postoji. Zaluđeni idejom koje ne mogu dugoročno opstati na površini, gaze i minimum ljudskog dostojanstva. U toj svoj neljudskosti stradaju njihove prve komšije i dojučerašnji drugari. Kao da nisi živjeli godinama i decenijama zajedno. I kao da nisu istu muziku slušali, i iste priče čitali. Odjednom taj odnos uzajamnog povjerenja se gubi. Na vidjelo izlazi sav kal i talog jednog društva.

Piše: Srdjan Vukadinović

Ono što je najgore u jednom društvu ispliva na površinu i dobija na nekom izvještačenom značaju i ugledu. Prvo udare na slabijeg i nemoćnog, i na onoga ko to najmanje očekuje od svojih prvih komšija. Iskaljuju bijes pokazujući lojalnost vođi, ideji ili razularenoj grupi. Pri tome stalno ponavljaju ko je preuzeo vlast u gradu, koja grupacija, i da se niko ne plaši. Pri tome, čak i bijele prijedorske trake crvene se od tog licemjernog glasnog obavještanja.

U predstavi „Schindlerov lift“, u produkciji sarajevskog Kamernog teatra 55, je postavljena priča o prijedorskem Crvenom soliteru kao metafori o Jugoslaviji, i njenom raspадu. U tom prijedorskem Crvenom soliteru i danas živi autor romana „Šindlerov lift“ Darko Cvjetić, po kome je adaptaciju i režiju ove predstave uradio Kokan Mladenović.. Upravo pojedini protagonisti, koji opstaju na pozornici ovog komada i pomenutog solitera, pokazuju visoki nivo časti i poštenja prema onome što se dodgadalo u periodu koji nastoje svi što prije zaboraviti.

Predstava Kamernog teatra 55 ostaje kao simbol čestitosti u vremenu zla.

A zlo u ovoj pozorišnoj predstavi čine bližnji, čine komšije. Aristotel kaže da je uslov prave tragedije da se tragički događaji dešavaju među onima koji su bliski ili zbog zle kobi svoga roda. Nema tu okupatora, stranih vojski i desantnih jedinica. Sva ta zla dolaze iz susjednih vrata, od onih s kojima se do jučer pjevalo ili slavilo. Bili su bliski. Možda čak bliži i od nekih krvnih srodnika. A onda u takvoj atmosferi počinje masakr. Da li su sva ta slavlja i zajednički dernoći bili samo šminka i licemerje?

To je nešto što daje emotivnu podlogu cijeloj predstavi. I još nešto, to je ono što postavlja stravična moralna pitanja kako je moguće da u tim ljudima čuči upravo toliko zla i kako je moguće da to nije prepoznato? Ko je to zlo napravio i gde je bilo svih tih godina?

Predstava Kamernog teatra 55 je pozorišni komad koji se ne događa sa distance, jer zlo je još uvijek živo. Zlo nije definitivno pobijeđeno i tinja kroz fašizaciju niskog napona.

Od najstarijih vremena teatar nije samo umjetnost, nego i otvaranje problematičnih pitanja, o nečemu o čemu se šuti. Uz to popravlja lude. A ova predstava figurativno rečeno, može popraviti ne samo jednog, nego mnogo više pojedinaca. A to je ono što se traži od pozorišta.

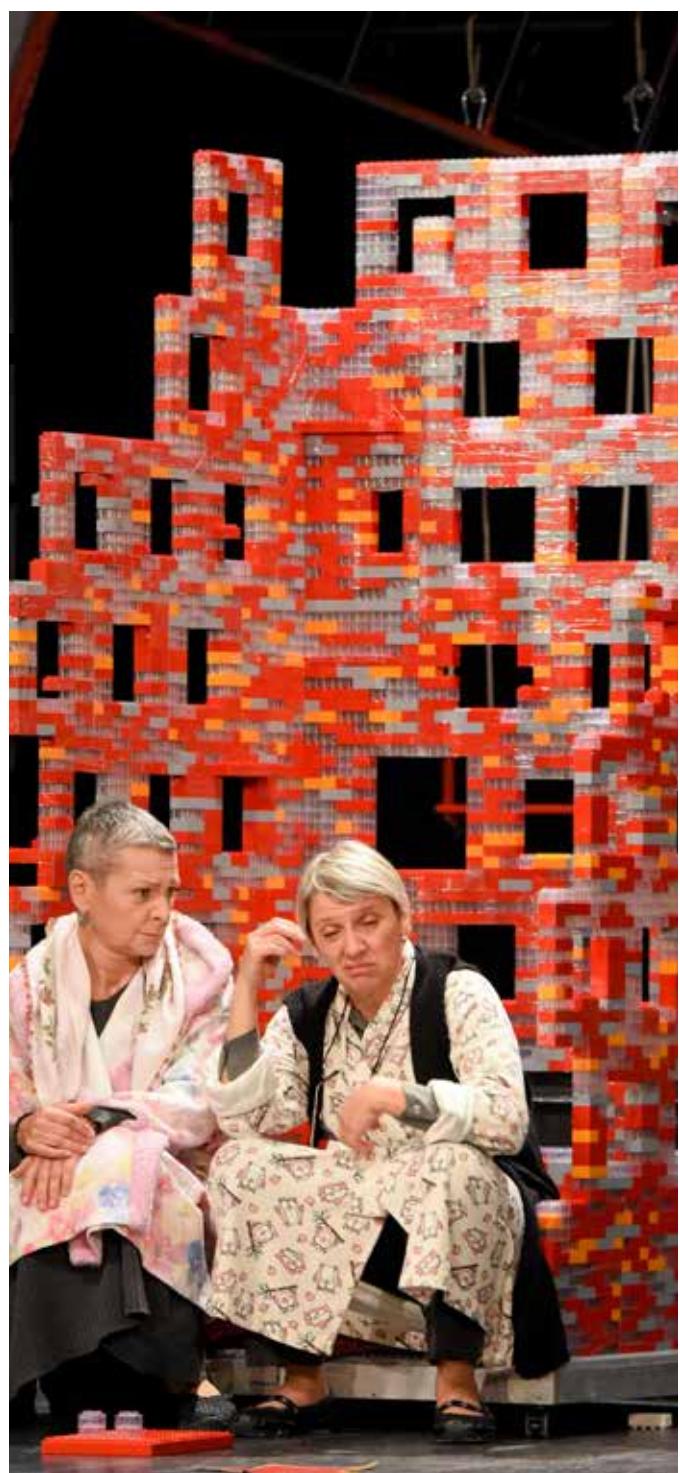
Sarajevska predstava pokazuje da dobrota, poštenje, iskrenost i čestitost ne poznaju niti nacionalne, niti vjerske predzname. Oni imaju svoje svjedočoke koji će čuvati u sebi preživljeno zlo i o njemu progovoriti kad tad. To je znak da se te aveti prošlosti mogu detektirati u bilo kojem vremenu.

U jednoj svojoj ravni ova predstava osvjetljava dokumentaristički, a na drugoj ravni jedan metafizički dodir sa zlom. Najgore je što je to zlo još uvijek prisutno, makar u glavama pojedinaca. A dok je to tako ljudi će vječito živjeti u jednom rizičnom društvu po sve njih.

Jako značajno se baviti ovakvim temama, kakav je „Schindlerov lift“. Jer, ako se teatar ne bavi njima, politika i vladajuće elite će još manje, i ona će se ponovo vidjeti. Autorska ekipa ove predstave pokušava da se na scenski način vrati u sam korijen tog zla. Nastoji se dati odgovor uzroka toga zla. A na drugoj strani postoji potreba da se pokažu strašne posledice, kako se to zlo ne bi ponovilo.

Sigurno je da će predstava „Schindlerov lift“ u pokušaju da popravi svijet uspjeti da postigne tako

nešto kod svih koji je pogledaju. Jer, nezavršena ratna zbivanja ili nametnuti mir nisu zatvorili krug balkanskog pakla, od prije tri decenije. A rediteljsko maštanje nekog boljeg svijeta nije rat i ratni period, nego ti dobri ljudi u vremenu zla. Dok oni postoje opstaje i nada da se svijet može mijenjati na bolje. Oni su taj novi svijet i novo društvo koje se mora nametnuti južnoslovenskom ambijentu kao izlaz iz začaranog kruga.

ТАКМИЧАРСКА СЕЛЕКЦИЈА

СТРАХ И ЛАЖ КАО ГЛАВНЕ МЕТАФОРЕ СТВАРНОСТИ

Предраг НЕШОВИЋ

Камерни театар '55, Сарајево (Босна и Херцеговина), ШИНДЛЕРОВ ЛИФТ,
Према истоименом роману Дарка Цвијетића,
Драматизација и режија Кокан Младеновић,
Драматург Ведран Фајковић, Сценографкиња
и костимографкиња Адиса Ватреш Селимовић,
Ауторка музике Ирена Поповић.

Улоге: ТАТЈАНА ШОЛИЋ / ГОРДАНА БОБАН / АДМИР ГЛАМОЧАК / АЛЕКСАНДАР СЕКСАН / МУХАМЕД ХАЦОВИЋ / МАЈА ИЗЕТБЕГОВИЋ / СЕНАД АЛИХОЦИЋ / САБИТ СЕЈДИНОВИЋ / ДИНА МУШАНОВИЋ / ДАВОР ГОЛУБОВИЋ / ЛАНА ЗЕНИЧАНИН / ТИЈАНА ЗЕХЕРОВИЋ / СИН КУРТ / ИСА СЕКСАН / ДИНО ХАМИДОВИЋ. Представа траје 2 сата и 10 минута.]

*Лифтови иду зградом
горе–доле и одвозе
„друге”, оне који се
„погрешно зову”, оне који
имају „погрешну” нацију
или религију. Станари
слушају лифтове,
уплашени, иза својих
врата. Држећи штијунке
у рукама. Дубравка бежжи
од врата до врата, нико
јој не отвара.*

ТИЦА

(Гоги): Кумо... Като... брата су ми убили... отвори. Не дај ме. Кумо.

(Атку): Чика Рейфе, одводе све из зграде, сакријте Елвиса и Еду. Тату су ми одвели, чика Рейфе...

(Сабиту): Марко, Маркела, убили су Тонија, сакриј ме, Маркела. Друга су ти убили, најбољег. Отвори...

(Иса): Чварак, чујем те, има ли ти неко кући? Јел знаш ти да отвориш, окрени кључ, Чварак, молим те...

(Тањи): Тета Борка, отворите барем ви, молим вас, ја сам вам Тању чувала, учила је да пише. Тања, реци мами да ме пусти. Тања, сјећаш се вука и седам јарића? Вук је у згради, појешће ме. Отвори.

(Маји): Барбара. Тату су одвели и Тонија су убили. Траже ме. Сакриј ме. Барби моја...

(Давору): Тица, пожури, отварај... ето их.. јел ти мене чујеш? Јеси ту? Чујем те. Пичко. Пичко! Пичко једна...

Обрад је одводи уз њену вику.

ОБРАД: Хајде, полази.

ЗЕЦ: Пусти ме, знам сама да ходам.

*Обрад опет чита проглас,
кида дијелове солитера и
из рупа граби људе/играчке
и гази их.*

(Шиндлеровлифт,
према истоименом роману Дарка Цвијетића,
драматизација и режија Кокан Младеновић)

ШЕСТЕ вечери Сусрета позоришта/pozorišta/ka-zališta, у оквиру такмичарског програма Камерни театар '55 је извео представу Шиндлеров лифт, према истоименом роману Дарка Цвијетића, а у драматизацији и режији Кокана Младеновића. Поред материјала из истоименог романа јако много је извучено и икорпорирано у представу и из његове поезије, јер једноставно ви кад прочитате само један стих – „нашли су му једну кост... бутну кост... табутну кост” – то је морало да уђе у представу.

Кокан Младеновић након веома успешне представе „Сјећаш ли се Доли Бел” којом је освојио Регију, на сцену Камерног театра '55 постави је роман првенац Дарка Цвијетића. Због чега је избор пао баш на „Шиндлеров лифт”?

Зато што, као врсни уметници ангажованог театра, имали су идеју водиљу да пред гледаоцима изведу представу која би требало да на себе омоцијом натера да будемо бољи, да схватимо у каквој цивилизацијској инверзији живимо читавих 30 година. Вертикално село или Црвени солитер постало је изазов како редитељу тако и целом ансамблу Камерног театра '55, и мисија коју је требало представом испунити, а то је проговорити, овековечити и понудити гледаоцима опцију прихватања добра, а не анималних порива за чињење страхота попут убијања. Болно, потресно и истинито дело које представља документ који не само да слови за фантастичан књижевни рад, већ ће сигурно у годинама играња бити живо сведочанство о злочинима почињеним у Приједору. У овом случају

страдали су Мусимани, којима комшије нису пружиле руку спаса, него су затвориле врата пред њима, ради властите сигурности и из страха. Такође, Младеновић представом „Шиндлеров лифт”, пажњу јавности скреће и на болну садашњост његових становника који и даље живе у страху и лаж као главним метафорама наше стварности. Тамо где су правосуђе, држава и друштво заказали одговорност преузима умјетност.

Дарко Цвијетић је својим невероватним књижевним језиком, али и бритким умом успео да створи прозно дело које не само да нуди увид у оно што се дешавало у приједорском Црвеном солитеру током ратних година већ да створи један безвременски документ о људској емоцији и одсуству емпатије. Огроман број ликова, ситуација и односа стао је у овај можда бројем страница мали, али енормно велики роман који, без обзира на описивање хорора, ужаса и патњи, на крају слави лепше стране живота. Дарко Цвијетић пише попут стварних апотекара – у сваком рецепту читамо о болестима и смртима, а његов рукопис мирише на лековите траве. Истражујући сва емотивна, наказна, драмска, трагична људска чворишта у свему овоме и налазећи сценске еквивалент, налазећи метафоре за тај фантастични поетско-прозни језик Дарка Цвијетића – то путовање је једно од најлепших у позоришном стваралаштву.

Солитер је заправо цели један микрокосмос

различитих особности и судбина. Годинама након што је славио за архитектонског драгуља ових простора, постао је место у којем ће се на искушењу наћи људска спремност на трансформацију и губљење хуманости. Тест на којем смо као људи пали, али и проналази снагу и слави живот након свега што се пре нама догађа, и управо то је прави квалитет представе „Шиндлеров лифт”.

Ујасно је ружно компарирати злочине, али те хиљаде жртава су стрељали неки војници у униформама и отишли даље да убијају, а злочине у Приједору, који трају толико дуго, који континуирна чине ближњи једни другима, они с којима сте се до јуче грлили, певали, славили заједничке празнике, то зло станује врата до вас и не надате му се. Зато је, по мени, ово страшније. Ово поставља велика питања – где то зло чучи у нама самима, како га нисмо препознали раније, како је могуће да се направи тако монструозна промена унутар самих људи који за свега месец или два постану злочинци? Како су људи, а на почетку су само људи, постали Срби, Хрвати и Бошњаци, како су радници постали ратници, шта се ту десило од тог црвеног солитера, који је метафора Југославије и у којем су живели сви припадници народа Југославије, у неком радничком, срећном граду који се зове Приједор, како готово преко ноћи почину монструозни догађаји и како ближњи чине страшне ствари једни другима.

Шиндлеров лифт се константно помиње као метафора времена и земље које више нема, али он је такође метафора времена у којем живимо данас, можда чак и будућности. Девојчица Стојанка је један од симбола страдале невине деце, али и свих оних који ни криви ни дужни су изгубили животе. Крв девојчице која је страдала у том лифту још увек је ту, свеприсутна, подсећајући нас на страхотна дешавања и дајући нам до знања да време не лечи ништа. Сам црвени солитер је симбол за некадашњу државу Југославију.

Ово је представа у којој се наглашено види важност глумца и његове игре. Фанастично, заиграно, емотивно, уиграно ансамбл овог театра је успео да изњедри представу, потпуно заокружену невероватно креативним сценским решењима. Надам се да сам у праву када мислим да је „Шиндлеров лифт” представа неког новог, специфичног позоришног језика, којег тек откривамо, који треба дати позоришни одговор и неким сценским метафорама одговорити на литерарне метафоре Дарка Цвијетића. А овај театрски колектив је успео да декодира тај језик, и публика је добила изузетан резултат. Глумци су били свесни да овог пута не праве представу, да имају мисију људскости која надилази театр, која надилази нас саме, неке судбине. Праве један запис, једну цртицу по небу, која ће остати иза њих, за коју ће се качити ти људи којих

више нема. Обавеза је узбуђујући, а представа зависи од тако пуно фактора, од којих многи немају везе са нама, па је исход самим тим још већи.

А у све напред наведено складно функционално се уклапају и остали елементи једне добре преставе. Сценографија Адисе Ватреш-Селимовић, до те мере функционална и тачна да готово представља засебан ауторски чин, а која опет, попут челичних сајли неког лифта, држи на окупу фрагментирану драматургију, не допуштајући јој застој нити „квар”. Јер, захваљујући оваквој сценографској поставци, са већином реквизите направљене од лего коцкица (пушке, флаше, беле траке као обележја, прозори, кофери) у представи не постоји ништа изван театрског, чак је и камера, сакrivена у једну коцкицу, којом глумци „документују“ дешавања на сцени и „увећавају“ картонског Тита, део живог театрског процеса и није унапред припремљена радња, осим можда аудио снимака гласова људи стварних имена, међу којима је и онај Дарка Цвијетића, а за којима редитељ посаже на крају, како би „најавио“ повратак стварности.

Тaj и такав солитер је као и све остало „само“ дечја игра, у којој голема вишеспратна зграда по потреби може постати лифт са отворима на вратима. У којој и смрт може постати живот. Тај солитер је јасно и глумац, са више улога, који „одлази“ са сцене и који иза завесе чека на свој наредни чин. Наравно, да би свет изграђен од лего коцкица, а затим и играчки које мијењају стварне багере, стварне лешеве и стварне војнике силоватеље, постао истинит, било је потребно креирати одређени баланс, који редитељ и костимографкиња (такође Адиса Ватреш-Селимовић) проналазе у костимима, крајње реалистичним и тачним, са грбовима Војске РС-а и касније Армије Б и Х.

Динамична и емоционална, музика Ирене Драговић у овој представи тешко постоји изван „грађитељског“ света представе, и ту је „само“ да додатно повеже његове појединачне елементе, да убрза када је потребно, да нагласи, да заустави, да покрене.

За све ово треба захвалити редитељу који у свом концепту одлично уклапа све елементе баш попут лего коцкица, те гради савршену структуру. Прича нам емотивну причу користећи се једноставним, а ефектним театрским језиком, уз одличну глумачку игру са пуно живописних ликова, са специфичним начином живота, испраћену прецизном драматургијом звука, као и осталим театрским средствима која често и не приметимо, него их подразумевамо (светло, промене простора, прецизна кретања у корео-сценама...)

Admir Glamočak, glumac

NEKAD SAM SE SMIJAO, A SAD SAMO POKUŠAVAM

U predstavi Kamernog teatra 55, Sarajevo, „Schindlerov lift“, Admir Glamočak ima ulogu naratora koji je publiku veoma uspješno vodio kroz cijelu predstavu, ali i koja ga je vidno izmorila nakon igranja.

Razgovarala Sanita Jerković Ibrahimović

Gospodine Glamočak kako je bilo pripremati ovu predstavu?

Proces je bio veoma zanimljiv i velik pomoć je bila što je autor romana Darko Cvjetić koji je ispričao tu priču često dolazio na probe, tako da smo razgovarali čak i o stvarima kojih nema u romanu. Naravno,

dosta smo i sami istraživali o tome. To nisu lagane predstave i zapravo ništa nije lijepo o čemu govorimo ali eto mislim da treba govoriti da se ne bi ponovilo. Nisam pokušavao „skinuti“ Darka Cvjetića jer je to mnogo manje važno od načina na koji je on podijelio neko svoje iskustvo s nama. Zapravo nam je ispričao mnogo priča o stanovnicima Crvenog solitera. Praktično nekako način na koji smo radili predstavu je bio toliko suptilan zbog osjetljivosti tematike, a drugo

zato što imate živog saučesnika i svjedoka događanja u soliteru. A glumački je zaista bilo jako izazovno u svakom smislu jer smo mi zapravo dobili roman. I onda smo od romana, preko improvizacija i vrlo preciznog vođenja reditelja Kokana Mladenovića pravili scene. A scene naravno neke nisu ulazile u završnu predstavu kakvu je publika večeras vidjela u Brčkom, dok su neke ostale. Dosta smo koristili poeziju Darka Cvjetića. Od nekih njegovih fantastičnih pjesama čak smo pravili scene.

Tužna ratna priča kroz koju se na početku provlači nostalgija za prijašnjim vremenima. Slažete li se?

Apsolutno, mi predstavu počinjemo od '75 godine, od neke sreće i meni je možda bilo malo jednostavnije za razliku od mlađih kolega jer pamtim to neko divno vrijeme, neku divnu zemlju. Zapravo pamtim koliko sam se smijao u toj staroj državi, a sad samo pokušavam.

Imali ste kolektivnu dobru igru i iako je priča teška i tužna, osim suznih iskri bilo je i smijeha u publici

na momente, upravo zbog tih nekih scena iz onih „boljih“ vremena, zar ne?

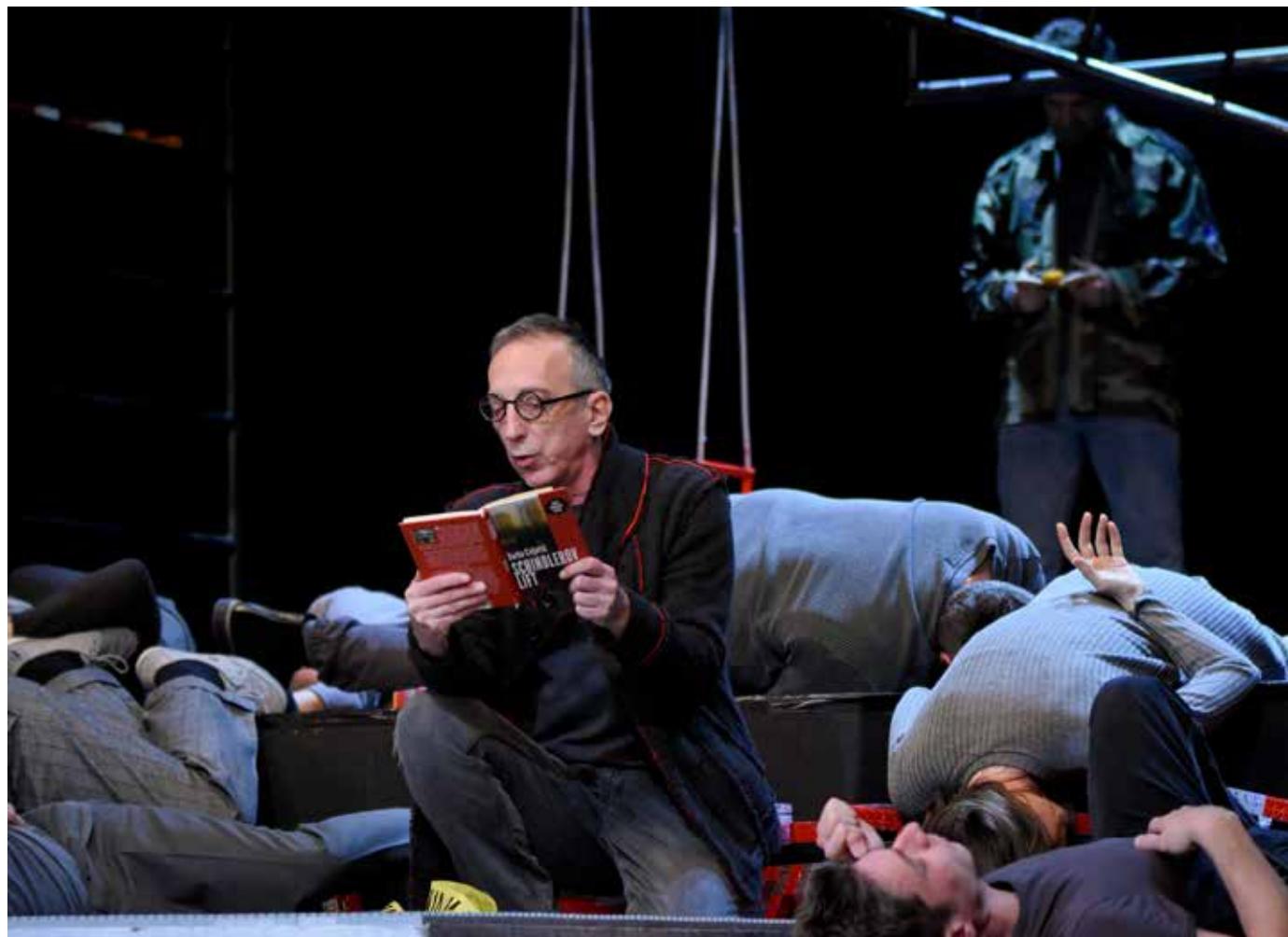
I to je mislim opet neka lucidnost reditelja, ustvari nije sve crno.

Jeste i primijetili da je publika napuštala salu tokom predstave?

Naravno, i to je legitimno isto kao i što mi igramo ovu predstavu i stojimo iza toga što igramo. Tako i publika kojoj se to ne dopada, koja se ne slaže s tim i koja to gleda kao bilo kakav čin osim pozorišnog, ima pravo na svoj izbor i meni je to ok.

U predstavi i pored težine priče glumi i nekoliko djece. Da li je to preteško za njihov uzrast?

Pa da ali to je divno. Imali smo neku improvizaciju da imena stanovnika solitera razvrstamo po nekim etničkim pripadnostima, svi, i djeca i mi. Ne znam, ja sam imao možda sedam do osam grešaka, a djeca su 90 posto grijesila. I to je nešto što je divno.

Vedran Fajković, dramaturg

PROŠLO JE VRIJEME UMJETNIČKOG UŠUŠKAVANJA BOLNIH ISTINA

Piše: Emina Osmić-Hajdarević

Kakav proces se krije iza pretvaranja romana i poezije Darka Cvjetića u predstavu?

Krenuli smo od čitanja romana, gdje je cijeli ansambl imao roman pred sobom i onda smo na osnovu i Dar-kovih inputa, jer i on je bio jedno vrijeme s nama na probama, iz tog materijala izvlačili upravo ove priče koje ste imali priliku i da pogledate. Bile su to slatke muke, napraviti odabir iz materijala, jer pored romana, mi smo koristili jako mnogo Darkove poezije koja je itekako slikovita i ima jako mnogo priča u njoj, koje su, ili u fragmentima ili čak u mnogo većim cjelinama, našle svoje mjesto u tekstu predstave.

Kritičari ocjenjuju da Cvjetićeva proza i poezija ima izuzetno bitnih dramskih elemenata, koliko vam je to pomoglo?

Darko, pored toga što je divan čovjek i talentovan pisac, Darko je pozorišni čovjek i mislim da ljudi, koji su na neki način inficirani pozorištem, ne mogu pobjeći od toga da u svemu što rade i pišu, ubace pozorišni

diskurs. Darko to jako lijepo koristi i u svojoj prozi i u svojoj poeziji. S te strane bio nam je olakšan rad.

Balašević je pjevao o Soliteru koji se lјulja još 1988., ali nije mogao predvidjeti da će se Soliter raspasti na tako krvav način kao kod Cvjetića...

Upravo je ta ideja bila da su složne ruke napravile taj soliter i mi smo se namjerno tu igrali s dijalektima i akcentima; to je Jugoslavija u malom. I to je ono što je nevjerojatno, ali istinito. Taj crveni soliter u Prijedoru je upravo bio to. Većina ovih komičnih elemenata koje smo ubacili — to su zaista bile te komšije: i Slovenci i Makedonci i Romi. Nažalost, i Balašević i Cvjetić, svi smo mi bili na neki način: neko prorok, neko svjedok.

“Rat neće nestati prije nego što nestanu misli o ratu” — da li je to možda poruka i moto ove predstave?

Jednim dijelom da, drugim dijelom ne. Kad smo počeli raditi na predstavi, jedna od tih rečenica, jedna od misli koja se provukla bila je: “Zašto se, dovraga, još uvijek bavimo tim temama, ali, nažalost, živimo u vremenu i društvu u kojem se moramo baviti tim temama, moramo uprijeti prstom; nekad možda i predirektno. Mislim da je prošlo vrijeme tog nekog lijepog umjetničkog ušuškavanja nekih bolnih istina. Mislim da istinu nekad treba iznijeti onako kakva ona jeste, svidjelo se to nekome ili ne. To vam je kao kad imate flaster na ranu i najgore, ali je i najbolje da ga čovjek strgne. To boli, ali to je najbrži način. Predstava je itekako zasnovana na činjenicama, na onome što su jedni ljudi doživjeli od drugih neljudi. Mi smo u startu, radeći na ovome, rekli: Da, to jesu ta imena, ali mi smo pričali o ljudskom zlu, o zlu kao univerzalnoj kategoriji.

Zašto igračke kao rezervi?

U ratu uvijek ginu mali ljudi. A oni koji se igraju životima, upravo se igraju nama kao pijućima na ploči. I to je jedno od tumačenja, jedan od simboličkih nivoa koji su iskorišteni kroz kockice, igračke, gdje se, zapravo, oružje pravi od istih elemenata od kojih su satkani i naši životi, te igračke, koje možda neko koristi da nam se igra sa životom..

Aleksandar Seksan, glumac

ŽALOSNO JE ŠTO MI POSLIJE DVADESET I KUSUR GODINA PRIČAMO O RATU

Piše: Suada Malkanović

Kako je igrati u predstavi koja govori o dešavanjima u ratu dok nam svi mediji trenutno serviraju novi rat?

Žalosno je to što mi poslije dvadeset i kusur godina pričamo o ovim stvarima i još uvijek nismo nekako usaglašeni oko toga šta je istina. To je samo dokaz da mi nismo napredovali i iskreno da vam kažem ono što je meni neka želja i nakon ovakvih tema i nakon svega onoga što vidim da nam se servira je da jedan dan odem negdje gdje nema Srba, Hrvata i Bošnjaka. Ili ako ih ima da ih je jako malo. Nekako smo nažalost dovedeni u tu situaciju da u nekoj eri kada ljudi šalju robote na Mars mi još uvijek pričamo o nekim velikim državama koje vjerovatno niko od nas neće ni dočeka-

ti. Suštinski smo mi ovdje onako vrlo kratko, tako da je sve to skupa nekako neko razočarenje u ljudski rod, jer mi zaista kao čovječanstvo smo vjerovatno zaslužili sve ovo što nam se dešava. Svojom prirodnom koju smo pokazali nisam siguran da zaslužujemo išta bolje. Veoma je pase pričati o ovim stvarima kao da smo mi od jučer u Bosni i Hercegovini, a mi smo u zemlji dakle koja već hiljadu godina opstaje s nekim suživotom i nekim poštovanjem međusobnih naroda koji žive. Tako da vjerujte mi da ja uopšte ne pravim tu vrstu razlike, igra ovoga, igra onoga. Ti samo igraš nekoga ko ima svoje ime i prezime, to šta su mu vjerski i nacionalni predznaci, to je suštinski možda čak i najmanje bitno ovdje. Bitno je da su se desile jako strašne stvari kojih mi ili nismo svjesni ili ne želimo da budemo svjesni, ili smo ih jako svjesni ali nećemo na glas da kažemo šta se dešava.

Dosta ste glumili s Mustafom Nadarevićem. Koja Vam je scena s njim ostala najviše u sjećanju?

Ja sam s Mujom prvi put počeo raditi možda 1998. ili 1999. kad sam tek završio akademiju, on je došao i radili smo "Let iznad kukavičnjeg grijezda" i to je bilo onako stvarno neko jako zabavno iskustvo. To se onda kasnije prebacilo na "Hasanaginicu" koju je on režirao u Narodnom pozorištu gdje sam također igrao i onda ovo na kraju sa "Lud, zbumen normalan", to su neke godine zajedničkog rada. S Mujom ne možete izabrati baš jedan trenutak pa da ga izdvojite, s njim je bilo beskrajno puno jako nekih lijepih i korisnih trenutaka. To je bio divan kolega i divan čovjek, prekrasan glumac, potpuno drugačiji od onoga što mi vidimo u seriji "Lud, zbumen normalan". On je totalni opozitiv bio od svega. Prekrasan!

Predstava "Žaba" koju izvodi Kamerni teatar već desetak godina, doživjela je svoju ekranizaciju. Da li Vam je bilo lakše i veće zadovoljstvo "Žabu" glumiti na filmu ili na daskama koje život znače?

Pozorište je svijet za sebe. Znači koliko god je ovo ova- mo nekako eksponiraniji mediji i više vas ljudi vidi, pozorište ima svoju čar koju film nema. Taj trenutak koji neko gleda, taj trenutak koji vi igrate on se više ne može vratiti. Tako da nam je još uvijek predstava puno draža. Film je bio kao nešto hajde onako da snimimo. Iz svih tih nagrada i ne znam ni ja odigranih predstava kojih će sada uskoro biti već 300, poželjeli smo

i da snimimo film čisto nekako da zaokružimo tu cje- linu i da smo mirni. Film ima svoje čari naravno ali ipak pozorište je pozorište.

Da li ima neka uloga da je na Vas ostavila poseban utisak?

Nema, svaka se uloga voli. Ne mislim jednakim intenzitetom naravno, ali ima recimo par uloga između kojih ne bi mogao da se odlučim jer su mi sve jednako drage. U nekom hajmo reći glumačkom smislu možda bi mi neki vrhunac bio trenutno "Snijeg" u kojem igram glavnu ulogu, jer je to predstava koja traje tri i po sata i svakih dvadeset minuta ja sam otprilike tri sata i deset minuta na sceni. Vjerovatno je to! Nekako ozbiljna, lijepa, emotivna priča koja govori o ljudskoj prirodi, nekom vječnom nerazumijevanju nažalost.

Šta trenutno radi Aleksandar Seksan?

Sad se odmara! Obećali su mi u pozorištu da će se odmoriti bar jednu, dvije predstave pošto stvarno imam jako puno predstava na repertoaru i već osjećam da me nekako taj humor stiže, nema se više godina koliko se moglo prije nekako tegliti. Tako da će vjerovatno odmarat, međutim ako sve bude kako treba i ako plan koji nam je rukovodstvo Narodnog pozorišta plasiralo vjerujem da će se vrlo brzo vratiti da radim jer nekako postoje neki reditelji koji treba da dodu a koje ne bih želio da propustim kao glumac.

Tatjana Šojić, glumica

||||| JEDNI S DRUGIMA ILI JEDNI PORED DRUGIH |||||

Šindlerov lift – Predstava Kamernog teatra 55 iz Sarajeva koja je okupila vrsne glumce,iskusne i prekaljene ali i one novije i najnovije generacije. Ipak, u glavnoj ulozi je šaren soliter.

Piše: Alma Kajević

Kao što, red po red, od lego kockica grade soliter tako nas glumci uvode u priču koja je zapravo svjedok sudsina ljudi, naoko jednostavnih ali nikako običnih. Jer obični ljudi ne dožive teške sudsine, oni prođu kroz život kao preko tih rijeke. Ljudi o kojima je ovde riječ gazi nabujalu rijeku, koja nosi sve pred sobom. I svaki od njih vodi borbu sa nekim svojim bijesnim valom. Oni koji uspiju da pređu ostaju iznurenici, sa vidljivim i nevidljivim ranama, sa tugom, bolom, kajanjem ili stidom. Njihovu priču glumci Kamernog teatra 55 utkali su vještina koja zahtijeva dosta napora i truda. Glumica Tatjana Šojić kaže da je predstavu i proces stvaranja iste doživjela veoma intenzivno.

"Ušla sam u proces proba sa mnogo poleta i radosti. Imali smo roman pred sobom. Prve tri sedmice rad na procesu je bio veoma intenzivan, sa duplim probama. Za mene je bilo sasvim novo iskustvo da funkcionišem na probama kao glumica a da noću imam noćne more. Utapanje u poglavlja romana i period rada na probama, improvizacije i rad na predstavi bili su kao da stvaramo crna slova na bijelom papiru. Dodatni teret je kada imate na umu da je ovo priča o stvarnim ljudima i stvarnim sudbinama. Teško se to podnosi. Emotivan je to proces, ali na kraju katarzičan."

Dosta je mučnih i bolnih tema koje su glumci rasculi pred brčansku publiku. Šindlerov lift nije predstava koju ćete gledati opušteni u svojoj fotelji. Nije to moguće. Ona će vas grčiti, trzati, buditi u vama svakojake emocije. I svako će je doživjeti i vidjeti na svoj način. Kao što su i glumci doživjeli svoje uloge, gradeći ih i igrajući sa jakim emocijama, porukama i simbolikom. Poput Tatjane Šojić u ulozi Stojankine majke, koja dovlači na scenu grob svoje kćerke. Isti onaj grob na kojem će kasnije izrasti soliter – simbol smrti ali i svojevrstan spomenik.

"Ponosni smo što smo se bavili ovom temom, ispričali ovu priči. Važna je ovo predstava. Mislim da što veći broj publike treba da je vidi i da je čuje, da doživi. Isključivo iz tog razloga mi je draga što smo odigrali predstavu pred punom salom. S druge strane, svako ko dobrovoljno uđe u salu da posmatra jedan pozorišni čin, da gleda predstavu isto tako dobrovoljno može i da je napusti. Ali ono što mi je draga zbog teme koju obrađuje ova predstava je da je manji broj izašao a veći broj ostao. To budi neku nadu za bolju budućnost."

Sabit Sejdinović, glumac

MEHMED I DUŠICA KAO SIMBOL LJUBAVI

Bosanskohercegovački glumac Sabit Sejdinović u predstavi „Schindlerov lift“ Kamernog teatra 55 iz Sarajeva igra ulogu Mehmeda, duhovitog i razigranog čovjeka koji je u skladnom braku s nastavnicom Dušicom. U jednom trenutku njih zatiče strahota rata, horor, i sudbina mu je takva da ga odvode, a da njegova supruga ostaje sama, te ga kasnije pronalazi u masovnoj grobnici među stradalima u Prijedoru.

Razgovarala: Sandra Živković

Odnos Mehmeda i Dušice baziran je na humoru, vječitom poigravanju, mašti i sanjarenju, njihova ljubav je uvjerljiva i zavodljiva, razigrana. Jesu li oni glavni simbol ljubavi u ovoj predstavi?

Jesu, sigurno oni su i simbol i unutar čitave koncepcije oni imaju tu scenu 'ljubav na Sani' gdje razbijaju jed-

nu vrstu tog mehanizma, gdje iskače, gdje se pokaže u stvari čitava ta strahota što presjeca i ustvari kroz tu scenu metaforički se pokazuje kakav pakao dolazi.

Na početku cijele priče na sceni prevladava sreća, ljubav, zajedništvo, susjedi su u dobrim odnosima, a potom ih sve zadesi rat... koju poruku predstava poručuje?

Muslim da je to univerzalno. Ovo je tragedija i muslim da svaki čovjek kao individua može apsolutno izvući poruku za sebe. Ona ni ne treba da bude uokvirena da je jedna. Naravno, treba da je svaprostorna i ima apsolutno kosmičku vrijednost, da je cilj ovoga da istini pogledamo u oči svi zajedno i da se ovo ne ponovi i da smo svjesni što u nama sve čuči i do kojih granica su ljudi bili spremni ići, za što, za kakve ideje...mislim to je suludo. Tako da, poruka je univerzalna i svaki razuman čovjek bi trebao izvući ono što je njemu u ovom trenutku najpotrebnije.

Predstava „Schindlerov lift“, nastala je po istoimenom romanu bh. pisaca Darka Cvjetića kojeg karakterizira dominantno dokumentaristički prikaz života i smrти stanovnika ‘Crvenog solitera’ u Prijedoru, i obuhvaća prijeratno, ratno i poratno razdoblje. Kako je bilo raditi na predstavi s ovom tematikom?

Kada je Kokan Mladenović rekao da će raditi ovaj komad i kada je zajedno s autorom Darkom Cvjetićem i s nama počeo raditi dramatizaciju, mi smo u neke scene apsolutno morali ući kroz improvizaciju da ih uobličimo iz razloga što je autor pisao roman, te smo to morali pretvoriti u dijalog listu. Kad smo prolazili kroz taj proces od prvog dana je bio jako bolan i ostavit će sigurno traga u nama još dugo godina. Drago mi je da sam to radio jer, na kraju krajeva, mi kao kolektiv – kao Kamerni teatar 55 zajedno s Mladenovićem – nekako imam osjećaj da kao što ste vidjeli kako smo izgradili taj neboder, zapravo smo mi našim trudom, radom i talentom izgradili neki umjetnički spomenik svim tim ljudima koji su nastradali.

„Schindlerov lift“ se izvodi pod redateljskom palicom Kokana Mladenovića. Kako je vama bilo raditi s njim kao iskusnim i nagrađivanim redateljem?

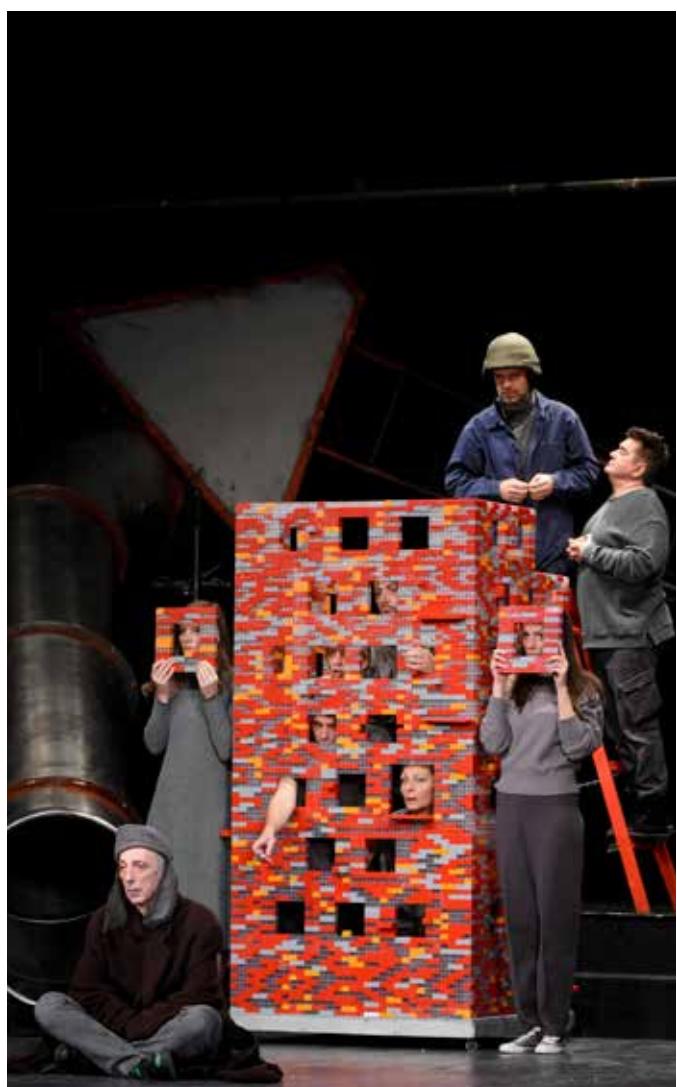
Muslim da je Kokan Mladenović pravi čovjek za ovu predstavu i jako mi je draga da je to uzeo raditi. Ja sam ranije radio s njim na projektu Kamernog teatra 55 „Sjećaš li se Dolly Bell?“ i nadam se da ću u budućnosti još puno raditi s njim jer to je jedan stvarno fantastičan redatelj, pametan redatelj, redatelj koji voli glumce i mi glumci stvarno se radujemo kad takav jedan čovjek dođe u naš teatar i želi da kreira zajedno s nama.

Kamerni teatar 55 često je gost na Susretima kazališta u Brčko distriktu. Što ovaj festival za vas znači?

Brčanski festival je meni drag festival. Dok sam bio student dolazio sam u Brčko na festival, a i kasnije nakon diplomiranja. Čini mi se da sam svake godine imao tu privilegiju da dolazimo, da igramo i da smo u takmičarskom krugu, a čini mi se da je ovo možda čak i deseti put da ja ovdje gostujem.

Večeras ste odigrali predstavu s osjetljivom tematikom. Koliko ste zadovoljni povratnom informacijom koju vam je uputila brčanska publika?

Ovo nije predstava u kojoj mi trebamo očekivati neke nevjerojatno velike ovacije, da nas vraćaju na bis 1.000 puta. Ova predstava je u konceptu takva da kad bi se desilo da nakon predstave ostane muk je apsolutno točno i u redu. Publika je po mom mišljenju bila jako zadovoljna i mislim da su reakcije bile u redu.

Sin Kurt, Isan Seksan, djeca-glumci

BILO JE DIVNO BITI DIO DIVNE PREDSTAVE ■ ■ ■ „SHINDLEROV LIFT“ ■ ■ ■

Uz vrhunske glumce Admira Glamočaka, Tatjanu Šojić, Maju Izetbegović, Aleksandra Seksanu, Muhameda Hadžovića i druge, u predstavi zanimljivu teatarsku igru i pitak prijem publike doživjelo je i velikim pljeskom nagrađeno petoro djece-glumaca.

Piše: Suvad Alagić

Zahvaljujući ljubaznosti i predusretljivosti starijih i izraslijih akterea predstave „Shindlerov lift“, uspio sam obaviti, potpuno ozbiljne i zrele razgovore sa dva glumca-djeteta od koji ni jedan nema više od devet ili 10 godina starosti.

Sin Kurt: „Meni je bilo divno da glumim u ovoj predstavi. Mislim ovim da kažem da poznajem dosta ovih glumaca u predstavi i stvarno sam se odlično uklopio, i primili su me kao dio ekipe, ono. Stvarno su me naučili dosta stvari i ja sam preponosan što sam u ovoj predstavi. Nadam se da će mi ovo biti samo jedna rampa ili stepenica, da nastavim dalje živjeti ovaj život glume.“

Da li ste prije imali dodira sa glumom i pozorištem prije vašeg ulaska u ovu predstavu kao glumca?

Sin Kurt: „Da, ali to je bila više kao školska, amaterska gluma, ali i to mi je, zapravo, jako pomoglo, zato što smo sa školskim predstavama putovali dosta.“

Kako je bilo raditi na probama sa izraslim i odraslim glumcima, rediteljem, scenografom, kostimografom, dramaturgom, jer vi ste ipak još uvijek dijete?

Sin Kurt: „Meni je bilo prefantastično u ovoj predstavi od početka do igranja na sceni, mislim, to je stvarno nešto što treba da se iskusи u životu, da radite nešto sa nekim a niste toliko dobri kao on koji je profesionalac u tome. I to je stvarno užitak biti dio ove dobre priče kad

vam drugi, veći glumci od vas, prenose svoje glumačko iskustvo i svoje glumačko znanje. I to je jedan predviđan osjećaj, stvarno biti dio ove divne predstave“.

Isa Seksan: “Pozdrav čitateljima Biltena Susreta. Nekako se, svaki put kada igram ovu predstavu sve ljepše i ljepše osjećam, jer znam da oko sebe imam ljudе koji mi daju i koji će mi davati podršku u predstavi, ali koji će me učiti i naučiti i još nekim drugim važnim i vrijednim stvarima u životu.“

Ovo je jako težak, slojevit, dramski izazovan komad u svim elementima za uigravaje i igranje na sceni, a s druge strane priča jednu mitsku priču o ljudskoj tragediji, patnji i stradanju, sa dosta naturalizma u potpuno ogoljenim, skoro dokumentarnim teatarskim slikama Kako je vama kao djetetu bilo nositi se sa svime time?

Sin Kurt: “Ako ćete iskreno, mene je nekako ova tematika pravo utužila u nekim periodima njenog nastanka. Nekada ne mogu da gledam odredene scene zato što znam da su određeni ljudi to preživjeli u stvarnosti,

i da je ova knjiga napisana po stvarnim događajima koji su se izdešavali piscu“.

Kažite nam u koju sarajevsku osnovnu školu idete i da li mislite i dalje se baviti glumom?

Sin Kurt: “Idem u Osnovnu školu „Kovačići“ u Sarajevu .Gluma mi je interesantna, ali nekako mi se ne čini posao kao posao. Razmijete, to mi je više nekako kao hobi, kao neki moj umjetnički izraz koji se može raditi s vremenom na vrijeme.“

Jeste li zadovoljni reakcijama publike na vašu igru?

Sin Kurt: “Pa kada smo igrali predstavu večeras ovdje u Brčkom čuo sam neke reakcije publike na igru nas petoro djece glumaca i pravo mi je bilo dragو što im se sviđa predstava. Generalno ja se svoj publici zahvaljujem za ovaj veliki aplauz“.

Lana Zeničanin (12) i Tijana Zeherović (12), glumice

UTISCI NAJMLAĐIH IZ PREDSTAVE ZAVREĐUJU ITEKAKO PAŽNJU!

Ni najmlađu glumačku postavu ne bi trebalo zapostavi, jer ipak na njima svijet ostaje. Bilo mi je veoma zanimljivo čuti utiske i razmišljanja ovih djevojčica koje predstavljaju generaciju 2009. godišta s ovih prostora. Za njih to predstavlja veliki događaj u njihovim životima, hrabrost da izađu na pozorišnu scenu, koja složće te se nije ni malo jednostavna i prekretnicu u njihovom odrastanju ali i kreiranju pogleda na svijet. Te generacije, odrastaju uveliko uz pametne uređaje, koji mogu biti velika zamka na putu odrastanja. Pred kraj našeg razgovora, kada sam saslušala njihova razmišljanja, sitnih, malih ali tako „velikih“ djevojčica, stekla sam utisak da su zavoljele ovu umjetnost i da igraju čistog srca. Upravo ču s vama to i podijeliti.

Razgovarala: Andelka Đurić

Šesti dan Pozorišnih susreta odigrana je predstava „Schindlerov lift“, a na daskama koje život znače mogli smo zapaziti mnogo dječjih, čistih i nevinih lica. Lana Zeničanin i Tijana Zeherović su dvanaestogodišnje djevojčice iz Sarajeva i obje pohađaju Osnovnu školu. Kako ste doobile priliku da budeste dio ove predstave?

Lana Zeničanin: „Ovu ulogu smo doobile preko audicije. Ja mnogo volim glumu i nastavnicama me je preporučila, što bih joj se ovom prilikom zahvalila. Takođe, sam imala veliku želju da budem dio ove predstave i uspjela sam u tome.“

Tijana Zeherović: „Od malih nogu se interesujem za glumu. Zapravo moja tetka Gordana je glumica i nekako sam uz nju sve vrijeme sticala glumačke vještine. Prijavila sam se na audiciju i vjerovala sam da će proći. Ovu priliku nisam htjela da propustim i bila sam presretna kada sam saznala da sam uspješno prošla. Meni je tetka zapravo moj idol i na nju se mogu ugledati.“

Kako su tekle pripreme? Da li ste se brzo ukopile s ostalim kolegama?

Lana Zeničanin: „Predstava ima veoma tešku priču i mi smo kroz probe uspjeli to prevazici. Vježba je zaista sve. Ja mislim, da na kraju predstave, kao što je kod svakog glumca, najbitniji aplauz, jer smo uvidjeli da se to publici dopada i da smo im doprinijeli nešto u njihovom životu ali i dotakli emocije.“

Tijana Zeherović: „Koliko go da je teška tema predstave, meni je drago što smo uspjeli ovako otvoreno da ispričamo istorijsku priču bez nekih filtera. Na kraju svake predstave vidim koliko me je ovo promjenilo, nekako čini me da odrastem.“

Svojim vršnjacima obje mlade glumice poručuju da ne budu sramežljivi i da uvijek ima nađe. Zaključak je da, odrastati uz glumu je veliko bogatstvo! Dječja duša je otvorena za sve novo, fleksibilno i savitljivo zbog godina starosti. Pozorišni krugovi u školama su vrlo popularni, a u velikim gradovima djeca i adolescenti imaju priliku pohađati časove glume. Pozorište za djecu je igra u kojoj se mogu isprobati nove uloge, ostvariti svoj san da postanu neko drugi, barem na sceni!

GORDANA BOBAN, glumica

KADA SE SVAKI POJEDINAC PROMIJEANI, PRESTAT ĆE PRIČE O RATU

Piše: Adis Mujdanović

Komentar na posljednja dešavanja na festivalu?

Mislim samo da nije način da se od strane festivala, ljudi koji predstavljaju festival, vrše napadi i ataci na kolege koje imaju svoje mišljenje.

Tema rata aktuelna je na našim prostorima. Koliko ovakve predstave mogu doprinijeti mijenjanju svijesti građana? Kada će prestati priča o ratu?

Onog trena kada se svaki pojedinac u našoj zemlji promijeni. Tada će prestati priče o ratu. Nisam optimista po tom pitanju, jer mi ne učimo iz povijesti. Kažu da je povijest učiteljica života, ali kod nas to nije slučaj, nažalost. Ali eto, velika mi je želja da se to dogodi.

Autor romana „Schindlerov lift“ govori o sindromu neljudskosti. Koliko je on izražen na ovim prostorima i ima li lijeka za to?

Ja mislim da ima, samo je pitanje da li ljudi žele da raskrste sa svojom neljudskošću. Da li žele da se okrenu nekim drugim stvarima, nekim drugim epitetima, da li žele da pronađu u samome sebi neke druge emocije koje bi mogle graditi nešto ljepše. Ja ne kažem da je to samo kod nas, to je globalno: zlo, mržnja, pohlepa, zavist, ljubomora. Sve su to negativne osobine koje svako ljudsko biće ima. Ali zavisi koliko radi sam na sebi i koliko sve te negativne osobine uspije i želi da pretoči u kontra osobine. Dakle, da gradi od sebe ne čovjeka, nego da se primakne božanskom. To je veliki zadatak, a zapravo je toliko jednostavan i toliko potreban prvo ovom društvu, a naravno i cijelom svijetu.

Da li ste nešto novo naučili kroz ulogu i koja je po Vama glavna poruka ove predstave?

Iz rada na svakoj ulozi glumac/glumica uspije nešto da ponese. Puno je poruka predstave, ali najvažnija poruka koju bi trebali gledatelji da ponesu, da se dobro zamisle kad dođu kući šta govore svojoj djeci. Da se svi profesori, nastavnici, da se svi dobro zamisle: školski sistem, političari, ljekari, glumci, prodavači. Da se svi zamisle nad svojim životom i da pitaju zašto nam se stalno ponavlja isto. Zašto stalno upadamo u istu rupu? Zašto ne nađemo neki drugi put da pričamo o lijepim temama, da živimo normalne živote, da ne gledamo hoćemo li kupiti kilo krompira ili pola kila krompira, jer nemamo novaca, radimo za bijedne plaće, rudari nam izlaze na ulice? To je problem. Mi u ovom društву imamo masu stvari za počistit, rasčistit, ispraviti. A najprije, najosnovnije je to da ovi koji imaju sve shvate da ima jako puno ljudi koji nemaju ništa ili gotovo da nemaju ništa. I možda da malo razmisle, možda ipak da malo razmisle da ta velika većina koja živi ne zna kako živi. Jednog dana da im ne padne mrak na oči. Kroz ovu ulogu sam naučila svašta, jer od prvog dana procesa proba bio je raspada sistema unutar mene kad smo dobili zadatak jedan – to je prestrašno. Mislim... Pa onda mjesec i po dana nekog konstantnog rada.

Da li je teže igrati u predstavama u kojima je emotivni naboј veći, kao što je „Schindlerov lift“?

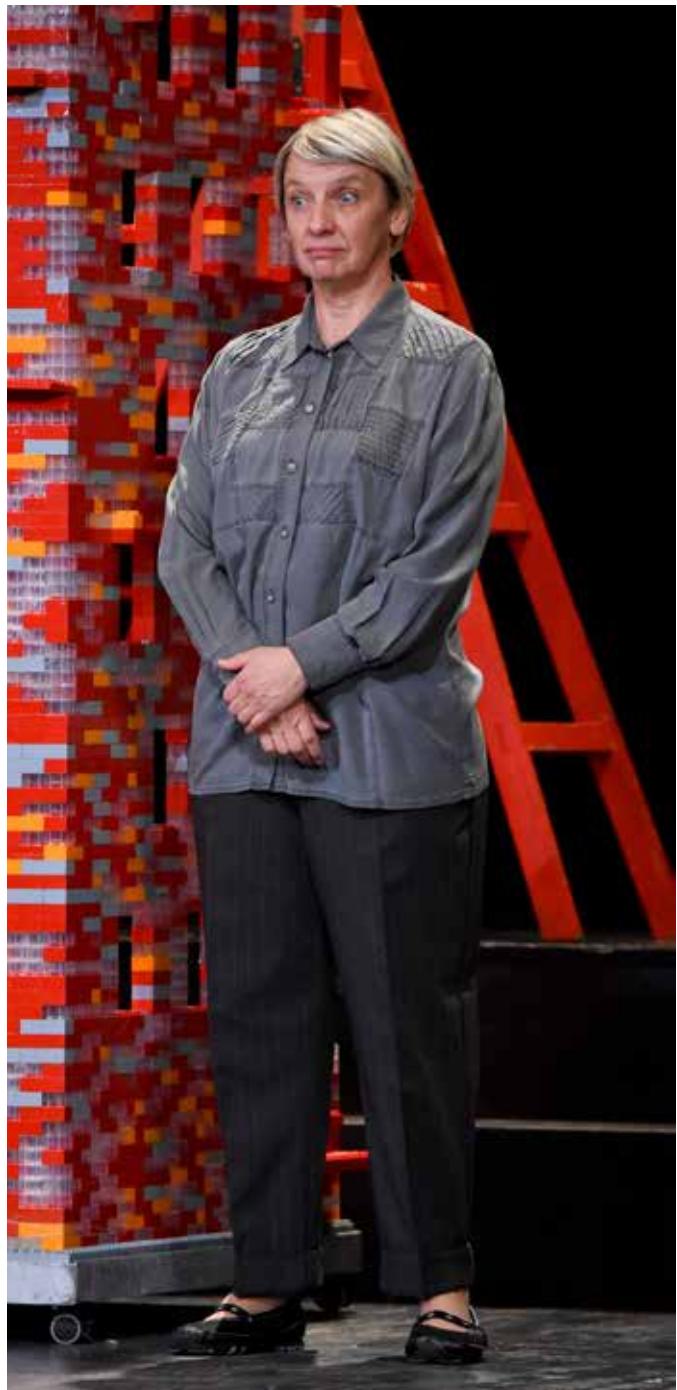
Apsolutno da, pogotovo što su ovo istinite priče. Mnogi ljudi širom naše zemlje su doživjeli zlo, samo su različita imena i prezimena. Oni koji su preživjeli zlo, možete misliti kakve rane nose u svojim srcima, tijelima. Tako da je teško prolaziti kroz to, ali s druge strane uvijek kažem: ovo me uči da razumijem. Da razumijem druge ljudе, da suošjećam s ljudima, da pokušam sav taj svoj emotivno mentalno tjelesni sklop učiniti što boljim, čistijim, ispravnijim...

Ostvarili ste brojne uloge u predstavama, tv serijama i filmovima. Koja Vam je najupečatljivija i da li ste ostvarili životnu ulogu?

Ja se nadam da nisam (smijeh). Uvijek se čovjek nada, mada su vremena jako teška i godine idu. Prolaze neke repertoarske politike u teatru. Koja bi se možda prilagodila iznimno meni – nema. Tako da i ne očekujem. Ali svaku ulogu koju ja prihvatom da radim, prihvatom je s razlogom i probam da dam najbolje od sebe.

Bh. društvo prolazi kroz brojne nedaće. Koja je uloga umjetnosti u svemu tome?

Mi pokušavamo, mi zaista pokušavamo ako ništa da nekog u publici osvijestimo, jer sada ako samo jedan čovjek izađe iz sale i sjedne sam sa sobom i krene da razmišlja – velika je stvar. Sve sam manje optimista, sve sam veći pesimista. Inače sam po prirodi vrlo optimističan čovjek odnosno žena. Vremena su takva, užasni su pritisci, užasna su iskušenja. Ljudi žive u strahu, a strah blokira, paralizira. Nepotreban je, vrlo vrlo poguban ne samo po pojedinca, nego po cijelo društvo, što mi iz priloženog vidimo.

Мухамед Хаџовић, глумац

Дужност позоришта је да олакша истину

Вриједно је дивљења на који начин, храбро, лијепо и пјеснички Цвијетић говори о свима, без обзира на околности које су застрашујуће.

Миљана Ђурђевић

Овоје друга представа на Фестивалу која је на тему прошлог рата. Како ви доживљавате ову представу и улогу коју играте?

То је некакав пјеснички документ Дарка Цвијетића, то је један диван текст. Познато је да се Камерни театар бави ратним темама. треба његовати јаке приче, а имамо и одговорност и обавезу да причамо о оном што нас се тиче.

Добар дио публике је напустио салу?

Да, живот је чак и тежи од тога. Позориште има обавезу и дужност да олакша истину каква год она била. Ми смо се надали таквим реакцијама, јер нормално је да људи у шоку изађу и не наставе гледати. То је уреду и људски.

Изгледа да вас хоће овакве улоге. да ли је тешко ћи у такав лик?

Ја се трудим да сваки глумачки посао расставим на елементе. Не идем од тога да осуђујем лик кога играм него тражим некакав здрави разуму њему.

Да ли успијевам у томе или не ја то не знам, а по реакцијама публике је јасно да смо постигли саму суштину онога штосе од нас тражило.

Када сте добили текст како вам је он изгледао послије првог читања?

Ово има неку врсту пјесничког олакшања када се чита, има пјесничку вриједност. Има књижевну љепоту. Ако постоји тако здраво и лијепо пјесничко дјело какав је Шиндлеров лифт онда глумац пронађе мотиве унутар тога.

Да ли овакве улоге остављају трага на самом глумцу?

Остављају доста. Све што се догађа на сцени није изван мене лично. То су ствари које су већ перципиране у животу. Тешко се је бавити унутрашњим животом лика каквог играм. Заиста је тешко. Из тога је се тешко и вратити и почети то посматрати критички.

Да ли су нам потребне овакве представе? Колико су оне оправдане и чему доприносе?

Наравно да су потребне јер једино на такав начин можемо једни друге погледати у очи и схватити о чему се ради. Тада Цвијетићев лик је фасцинантан. То ме је оплеменило. Упознао сам човјека који живи у Саве Ковачевића 15, у црвеном солитеру, и упознао сам ствари које је он својим очима гледао и доживио. Вриједно је дивљења на који начин је, храбро, лијепо и пјеснички Цвијетић говори о свима, без обзира на околности које су застрашујуће. Човјек као биће највише страда, а које су околности у питању је мање битно од тога да је уништена једна генерација.

OKRUGLI STO

NISMO EVOLUIRALI NI PEDLJA, NAMA JE JOŠ UVJEK NOŽ DRAŽI OD RUŽE, I TO JE NAŠ USUD, TO JE NAŠ JAD KOJI NOSIMO

Šestu večer ovogodišnjih susreta obogatila je priča koja je morala biti ispričana i koja smjelo i hrabro priča o temi koja nosi užasne traume već nebrojeni broj generacija unazad, i koja se ciklično ponavlja skoro u svakoj generaciji.

Piše: Bilić Kristian

Nabujala od emocija u svakoj sceni, priča nam služi kao poruka i pouka svim budućim generacijama da se jednom konačno riješimo hipoteke generacija prije nas.

Dramaturgiju je potpisao Vedran Fajković koji kaže da je bilo jako emotivno raditi na predstavi, pogotovo jer su glumci polovinu proba scene završavali u suzama.

„I mi s druge strane pozorišne rampe, zajedno s njima smo plakali. Čitajući ove sudbine, gradeći ove likove, pričajući ove priče nismo mogli a da ne osstanemo profesionalno hladni već smo ih sve na neki

način uvukli u sebe i proživjeli s njima te užasne momente.“

Fajković dodaje da inače rad na predstavama s Kokanom Mladenovićem, počevši od prve predstave *Sjećaš li se Dolly Bell* je jedno iskustvo izvan standardnih okvira jer on, Kokan, zaista zna voditi taj proces nastanka predstave čineći ga jednim i eksperimentiranjem i istraživanjem.

„Svi nekako imamo priliku raditi na sebi dok radimo na predstavi i priči koju želimo ispričati. Mislim da je predstava, a nadam se da je to i publika vidjela, jedan zaista divan komad, traumatičan ali i katarzičan. Nadam se da smo ovom predstavom pokušali na jedan artističan, umjetnički način, izbaciti jednu

gorku pilulu koju nažalost svi mi moramo прогутати, jer živimo tu gdje živimo i okruženi smo jednostavno narativima takvimi kakvi jesu.“

Gledajući predstavu, ne može se odrediti ko je glavni lik, dojam koji ostavlja predstava jeste da glavnom liku ustvari i nema, da su svi sihronizovano glavni likovi. Ali kada bi se moramo izdvojiti glavni akter ove predstave, on ne bi bio glumac, nego nešto sasvim drugo.

„Mislim da je glavna uloga zapravo crveni soliter, mi smo dobili na prvoj probi roman a ne predstavu, tako da smo ovo sve gradili improvizacijom vođeni vještgom rukom Kokana Mladenovića. Koristeći iskustva likova koji su vrlo precizno dokumentarno ispisani u istoimenom romanu Darka Cvjetića stvorili smo ovo djelo koje je nastalo kao uspomena na ratne užase.“ - kazao je za okruglim stolom Admir Glamočak

Podsjetio se i na to da su u toku predstave se svi koristili i ličnim iskustvima, jer su svi i bili u ratu.

„Mi smo pokušali ispričati priču i očekujemo nakon odgledane predstave da se svaki gledalac upita: „Šta bih ja da sam bio u toj situaciji.“ Iako bi odgovor bio pomogao bi, onda mislim da bi vrijedila ova priča.“ - dodaje Glamočak

To da su se koristili ličnim iskustvima iz rata, budi mnoga sjećanja, ali i traume, o tome nam je nešto više kazala Tatjana Šojić.

„Ušla sam u projekt proba s mnogo poleta i radosti. Pamtim da prve ti nedjelje rada, radnog procesa, kad smo radili duple probe, po danu sam funkcionalala profesionalno kao glumica a onda noću imam noćne more.“

Kazala je i da su bili posebno dirnuti kada su dublje ušli u materijal i u poglavљa Darkovog romana jer ipak su to stvarni ljudi, stvarne sudbine i životi ljudi.

„Sve to na kraju je nekako stostruko složenije i teže i jako teško se podnosi. Proces nije bio nimalo lagan ali je bio emotivan, katarzičan i bili smo ponosni i još uvijek smo ponosni što smo ispričali tu priču i nju treba da vidi što više publike.“ - dodaje Šojić.

Aleksandar Seksan se posebno osvrnuo na paradigmu između radnje u predstavi i današnjeg vremena.

„Nakon dvadeset i kusur godina mi još uvijek pričamo o ovakvim stvarima imajući svi svoje istine, nećeemo se nikada oko njih složiti i u tome će nam proći ovaj naš bijedni mali život, neće niko od nas dočekati naše velike države. Jer za plafon 30-40 godina mi smo svi već otišli s ovog svijeta. Svi mi sa ovih prostora, mi Slaveni, nismo evoluirali ni pedlja, nama je još uvijek nož draži od ruže, i to je naš usud, to je naš jad koji nosimo.“

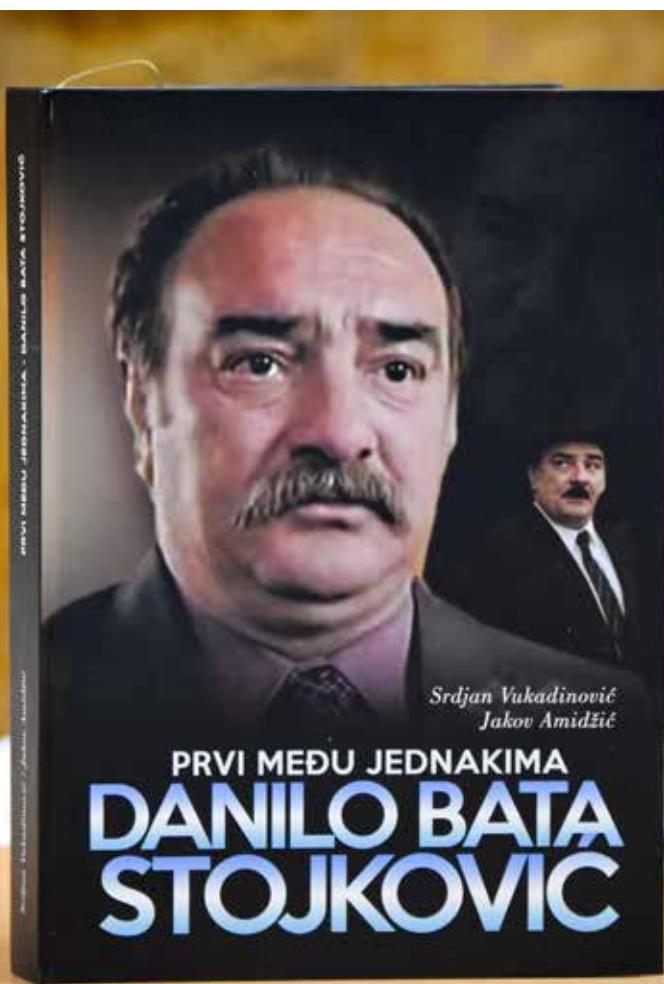
Pored toga što je, na neki način, glavni lik, soliter koji se na kraju raspada u fragmente šalje mnoge poruke.

„Soliter je ispunio svrhu zbog koje je na sceni, on je jedan dvojni znak koji je upotrebljen da se proizvede još niz sitnih znakova koji su nam bili potrebni. On stoji kao nešto što je dio naše istorije i nešto što treba gajiti kao kulturu sjećanja, ali ja to ne vidim kod nas.“ - zaključio je Seksan.

OFF PROGRAM

PREDSTAVLJENA MONOGRAFIJA „PRVI MEĐU JEDNAKIMA – DANILO BATA STOJKOVIC“

U okviru pratećeg dijela programa 38. Susreta pozorišta Bosne i Hercegovine u Brčkom sinoć je u foajeu Doma kulture predstavljena monografija „Prvi među jednakima – Danilo Bata Stojković“, autora Srdjana Vukadinovića i Jakova Amidžića.

Piše: Suada Malkanović

Danilo Bata Stojković je jedan od najvećih glumačkih protagonisti iz Srbije i južnoslavenskog prostora, a u monografijom je obuhvaćen njegov kompletan pozorišni, filmski i televizijski angažman.

„Sve ovo ukazuje na veličinu ovog glumca, na ličnost jednog čovjeka koji je zaista ostavio značajan trag, trag po kome mnoge društvene mijene mogu mjeriti, mogu pokazati. Nekako kao da je Bata Stojković u

tom svom spoju tragike i komike kao rijetko ko umio da spaja te karaktere bio jedan lijek, jedan sedativ za cjelokupni narod. Kad su određeni krizni momenti bili u pitanju, onda je najbolje bilo pogledati filmove Bate Stojkovića ili pogledati drame u kojima on igra“, izjavio je jedan od autora monografije Srdjan Vukadinović.

On smatra da je Stojković izvanredno kroz svoju karakterologiju likova ocrtao tu antropološku dimenziju ljudi ovog prostora - na jednog strani lice-

mjere i podanike koji su spremni da se prodaju za mali sitni interes, a na drugoj strani one ljude koji su potpuno opčinjeni totalitarnim režimom.

„Sve ono što je Bata Stojković uradio itekako može da nam posluži za rekonstrukciju ne pozorišnih, filmskih, nego značajnih društvenih događaja“, istakao je.

Naglasio je da se Stojković 1987. godine susreo sa Dušanom Kovačevićem, najvećim živim komediografom regionala.

„Jedan pisac je sreo svoga glumca, a jedan glumac svoga pisca. U spoju ta dva sublimata, pisca i glumca, nastala su kultna djela, djela koja danas možemo gledati koliko god hoćemo puta i na osnovu kojih možemo procjenjivati dostignuća i pozorišta i filmske umjetnosti na ovim prostorima“, zaključio je Vukadinović.

Glumac Branislav Lečić, predsjednik stručnog žirija 38. Susreta pozorišta u Brčkom, prisjeća se da su Stojkovića u žargonu zvali vlasnikom glume.

„Zato što je sa takvim posvećenjem radio svoj posao, da on ništa drugo i nije imao sem glume. Za njega je gluma bila izvođeće, utočište i motivacija i porodica svakog glumca, i onog mladog koji je došao u glumu, i onog ko je igrao sa njim i onog ko je veći od njega u

smislu godina, starosti“, kazao je on, naglasivši da je ponosan što ga je poznavao.

Prateći program

SCENSKE KREACIJE DANILA BATE STOJKOVIĆA

Monografija o pozorišnim, filmskim i televizijskim angažmanima Danila Bata Stojkovića obuhvata sve pozorišne predstave i filmove u kojima se ovaj velikan srpskog i južnoslovenskog glumišta pojavljivao. Takođe, obradjeni su i TV filmovi i TV drame koje je Stojković snimio. Obuhvat monografskog istraživanja u vremenskom smislu tretira period od 1956. do 2002. godine, odnosno razdoblje od prve premijerne izvedbe predstave „Troje“ (JDP), pa do poslednje „Putnik“ (Zvezdara teatar), u kojima je igrao Danilo Bata Stojković.

Pišu: Srdjan Vukadinović, Jakov Amidžić

Jedan od najznačajnijih pozorišnih, filmskih i televizijskih glumaca južnoslovenskog scenskog prostora Danilo Bata Stojković je rođen 11. avgusta/kolovoza 1934. godine u Beogradu. U rodnom gradu je preminuo 16. marta ožujka 2002. godine.

Diplomirao je glumu na Akademiji za pozorište, film, radio i TV u Beogradu (1959), u klasi Tomislava Tanhofera i Josipa Kulundžića.

Njegov pozorišni angažman vezan je za tri beogradska pozorišta. U Jugoslovenskom dramskom pozorištu je bio u angažmanu od 1959 do 1962. godine. Sa osnivanjem Ateljea 212 (1962) prelazi u stalni angažman u ovaj ansambl gdje ostaje do 1987. godine. Takođe, bitan je i njegov angažman u Zvezdaru teatru (1987-2002) gdje je odigrao sedam uloga u predstavama koje su reprizirane više od 1100 puta.

Pojavio se u 68 (šesdeset i osam) dugometražnih i kratkih filmova. Prvu ulogu ostvario je filmu „Izdajica“ (1964). Od televizijskih serija (20) posebno se ističu uloge u „Diplomcima“ i „Grlom u jagode“.

Dobitnik je gotovo svih najznačajnijih pozorišnih i filmskih nagrada. Kada je pozorište u pitanju laureat je: Dobričinog prstena, Statuete „Joakim Vujić“, četiri Sterijine nagrade (1982, 1984, 1990 i 1992), četiri Kipa Čurana na Danim komedije u Jagodini, i mnogih drugih.

Od filmskih nagrada ističu se dvije zlatne Arene u Puli (1984 i 1989), dva Grand Prix na Filmskim susretima u Nišu, i dr.

Od 2010. godine u Vrnjačkoj Banji se održavaju „Dani Danila Bata Stojkovića“, koji započinju svake godine na dan njegovog rođenja (11. avgusta/kolovoza).

Svoje pozorišne uloge Danilo Bata Stojković je ostvario na scenama tri beogradska teatra, i to: Ju-

goslovenskog dramskog pozorišta (1959-1962), pa Ateljea 212 (1962-1987), i na koncu Zvezdara teatra (1987-2002).

Među ulogama koje je Danilo Bata Stojković ostvario na „daskama koje život znče“ najviše je onih koje je produciralo Pozorište Atelje 212. Traganje za scenskim snovima jednog od najznačajnijih srpskih i južnoslovenskih glumačkih velikana Danila Bata Stojkovića uvijek je bilo i jeste inspirativno za posjetioce i doživljavaoce teatra i filma, bilo da je riječ o duboko tragičnim ili urnebesno komičnim likovima. Oba pomenuta glumačka karaktera, Danilo Bata Stojković je donosio u scenskoj vizuri s mjerom, koja je bila potrebna u svakom trenutku bilo kojoj društvenoj pojavi, a pogotovo onima koje su bile karakteristične za društva u tranziciji. U plejadi vrhunskih glumačkih protagonisti srpske i južnoslovenske scene, Danilo Bata Stojković je bio prvi među jednakima, jer je znalački umio da kreira ono što je bila potreba i zahtjev u konkretnom trenutku pojedinca opterećenog mnogim životnim nedostatnostima. Kroz njega i njegove likove gluma, pozorište i film su se pokazali kao nasušna potreba društva, koje određene probleme nije moglo riješiti svojim mehanizmima. U spoju tragike i komike Danilo Bata Stojković je u sopstvenoj glumačkoj vizuri, makar, mogao da ukaže na te nedostatnosti i da ih izvuče na površinu iz taloga blata ili prašine.

Njegove kreacije su svojevrsna lična karta jednog vremena ili vremena koje još „nisu pojeli skakavci“ i koje se kao nekakav usud svega onoga što je negativno vraćaju na južnoslovenske prostore. Kada neko hoće da aktivira ili aktuelizuje davno zamrznuću krizu, ništa više i ništa drugo ne treba da uradi nego da samo potencira sve one što je kao društvena slabost naglašeno u glumačkim likovima Danila Bata Stojkovića i scenskim sredstvima iznosio na

površinu. Ali, zato su likovi Danila Bata Stojkovića tu da oslikaju onu drugu stranu društvenih okolnosti, koje sve vuku u bezdan, i koju niko drugi tako vješto ne može učiniti vidljivom kao pozorište ili film. Opšti zamor koji su ljudi južnoslovenskog ambijenta osjećali i osjećaju društvenim (ne)dešavanjima i upornim neplodnim ponavljanjima istoga neuspješnoga, Danilo Bata Stojković je rješavao projektovanjem katarzične samosvijesti izgubljenosti i dezorjentacije u svojevrsnu poetiku glume koja pokazuje onu „prikrivenu stranu“ ili „noćnu sliku“ stvarnosti. Na taj način Danilo Bata Stojković je bio i svojevrsni promoter naprednih i progresivnih ideja sa kojima se i pomoću kojih se mogla zaobići žabokrećina sva-kidašnjice. Možda nije mogao toliko u stvarnosti popraviti svijest ni Ilije Čvorovića („Balkanski špijun“), ni Veselina Cvetkovića („Varljivo leto 68“), ni Lakija Topalovića („Maratonci trče počasni krug“), i njihovih sledbenika, ali je mogao mirnoćom i naivnošću jednoga Dušana Bubuleje („Maturanti“) biti katalizator širih promišljanja.

Poslije niza pozorišnih uloga, u beogradskim teatrima Jugoslovenskom dramskom pozorištu i ATELJEU 212, jedan veliki glumac i jedan veliki dramski pisac, našli su se u Zvezdara teatru. Danilo Bata Stojković je sreо svoga pisca Dušana Kovačevića u čijim pozorišnim i filmskim komadima je ostvario prepoznatljive i antologijske uloge. A Dušan Kovačević, kao najveći živi dramski pisac južnoslovenskog ambijentra ili „živi Nušić“ je pronašao svoga glumca. Zahvaljujući tome kreativnom susretu Danilo Bata Stojković

je doveo do savršenstva uspostavljanje potpuno suprostavljenih dramskih momenata i dramskih kartera tragičnog i komičnog. U toj simbiozi stvarani su likovi koji osvajaju gledalište na prvu, i koji postaju svoji na uvjerljiv i nepromijenjen način.

Rijetko koji glumački protagonist tako uvjerljivo i impresivno je umio da iznese teret uloge koja na jednoj strani vuče svu tragiku života i problematičnih momenata, a na drugoj da to uvije komikom koja plijeni i relaksira sve one koji su prvog među jednakima gledali u pozorištu, ili još gledaju na filmskom platnu ili televizijskim ekranima.

Status kulturnog srpskog i južnoslovenskog glumca Danilo Bata Stojković je stekao igrajući u predstavama i filmovima za koje je tekstualne potke napisao Dušan Kovačević. Veliki glumac i sjajni pisac susreli su se u Zvezdara teatru, i dopunjavli jedan drugog u kreativnom smislu.

Ostvario je Danilo Bata Stojković čitavu nisku velikih uloga koje su se odlikovale tipičnim antropolološkim crtama čovjeka južnoslovenskog ambijenta, koji će se zarad svoga sitnog interesa uvijek prikloniti licemjerju i podaništvu, ma ko da je u pitanju. S druge strane na drugom kraju tvrdokorno će braniti ideološki okvir totalitarizma u koji ga je uvukao sistemski šnjel. Sve to zadojeno finim satiričnim ni-jansama Kovačevićevog teksta zaokruživalo je i nadogradjivalo cjelinu Stojkovićevih likova iz uloge u ulogu.

КОМЕНТАР

КАРАВАНИ ПРОЛАЗЕ – СУСРЕТИ ОСТАЈУ

„Казалишта на сцени, публика у дворани, све остало је питање струке“, рече у обраћању новинарима Јаков Амицић, директор Сусрета. И каза све о овој великој регионалној манифестацији чије је трајање (сабрано прије последњег рата и након обнове) на прагу четврте деценије. Рече, за нас који живимо све те године за Сусрете и на Сусретима, као гледаоци, сарадници, хроничари, критичари од струке (и по задатку!), добронамјерни посматрачи, позвани и слуčajни гости, и заиста каза све. Та проста и једноставна реченица је непробојни зид за „јуришнике“ свих врста и подврста, а њих је увијек, нарочито у годинама обнове, било, има и биће.

Пише: Новак Танасић

Сусрети позоришта у Брчком су трн у оку многима, нарочито у БиХ. Показале су то прве године обнове када су отпори учешћу били такви да су у Зеници и Сарајеву коване заједничке браве за кључ у браву брчанске манифестације. (Бања Лука, Тузла и Приједор су поздравили обнову и долазили када су имали представе селектиране за конкуренцију). Упорношћу која је за те године била и храброст, али и спремност на увреде и понижења, Ј. Амицић је (чак и без колективне подршке унутар локалне власти нуј Брчком!), успио издићи ратом заустављену „жар птицу“ из пепела и иза дебелих зидова, свих физичких и духовних међа и граница у БиХ. Она је полетјеле и високо се за само неколико година извила на регионалном небу. И тада, и данас, са отровним стрелицама и озбиљнијом пальбом оних којима је сметала, нису и неће успјети да је приземље и уземље. То, једноставно, више није могуће: Сусрети су надрасли све наше фрустрације и неизлечиве сујете, неостварене каријере и снове о великим дјелима и наградама (појединача у позориштима), нарочито након одлуке о формирању репертоара на регионалном нивоу, што је, испоставило се, била нужност јер је бх.продукција до те мјере „отањила“ да је рејтинг обновљене манифестације био озбиљно доведен у питање. И опет је Амицић прошао голготу, увреде, отказивања, притиске: прошао и остао на вјетрометини увијек спреман на разговор за боље и ново на Сусретима, али несавладив и непоколебљив пред налетима већих и мањих, стварних или самозваних (умишљених) бардова и дојена, остварених и неостварених-нарцисоидних „величине“ о којима понешто зна комшија у мјесној заједници, публика у локалној и градској општини, и пријатељ новинар.

Тако је и ове године. Некад је сметало неко градско обиљежје, некад селектор Сусрета, некад уцјене друге врсте (смјештај у хотеле по избору, цијена представе),

некад одлуке жирија јер се на Сусрете долазило не на оцјењивање већ по награде. Ове године је опет разлог напада жири, појединац (Бранислав Лечић) који је „неморалан“ иако су надлежне институције сусједне државе утврдиле да је моралан (?!). Догодине ће то бити нешто ново. Има времена за комбинаторце, нека мисле и симисле. За нас у Брчком који знају шта имамо и бранимо, чувамо и његујемо, биће то по оној Пејаковићевој „јест мотел, није хотел: исто – само смишљају“, јер су Сусрети за нас „казалишта на сцени, публика у дворани а, све остало ствар струке“.

Добро дошли на 39. сусрете у новембру 2022.

P.S.

Свако има право на лични приступ било ком догађају и тексту који о догађају говори, и то није спорно. Но, то „слободно“ интерпретирање туђих мисли и закључака, најзгодније је уз „чупање“ из контекста (много личи на методе УДБЕ које је аутор овог текста искусио у оној нам држави!), не може и не мора бити посљедње и коначно, „свето“ и „првено слово“ у календару свакодневних комуникација и свакосатних излива памети на тим, тзв. „друштвеним мрежама“. Тако је дио реченице из текста у броју 2. билтена Сусрета „Дрскост и бламажа...“ који каже: „баш нас брига коће кога кад“ био баш згодан за „чупање“ из тих 35 редова у којима је наведено и то да се екипа „Атељеа“ повлачи зато што Б. Лечић „дијели медије у Србији“, а дочекан као сексистичка увреда и подршка силоватељима. Без намјере сам да „перем грешну мисао“, напротив: е, баш нас брига ко је коме ко (власт или опозиција), шта је чемушта (Вучићеви и Ђиласови људи и медији), и ко ће кога кад (хвалити или напасти у тим медијских србијанским препуџавањима). Баш нас брига за ваше политичке, клановске, идеолошке и сваке друге подметачине изнутра и споља. Свако друго лапрдање по тексту је недобронамјерно (за Сусрете), тенденциозно, и заиста је дрскост и бламажа, али на свој рачун.

SAOPĆENJE

Direkciji Susreta pozorišta/kazališta Brčko;

Bosansko narodno pozorište Zenica primilo je od članica i članova ansambla, kao i svojih saradnica i saradnika na predstavi *Sedam strahova* dopise u kojima su nas izvijestili da pojedinačno povlače svoje sudjelovanje u takmičarskom dijelu Festivala, kao i u svim aktivnostima vezanim za isti.

Bosansko narodno pozorište Zenica uvijek je bila institucija koja je uposlenicama i uposlenicima, kao i saradnicama i saradnicima davala sigurnost i stvarala atmosferu za sigurno i kreativno djelovanje. Iznenadeni smo odnosom zvanične direkcije Festivala koja ni na koji način ne nastoji promijeniti klimu ovogodišnjeg izdanja, nego na službenim internet stranicama objavljuje tekstove koji su uvredljivi i na svaki način pokušavaju diskreditirati glumce/glumice i njihove stavove nazivajući ih „galamđijama koji često i u privatnom životu glume“. Također, smatramo nemoralnim i nečasnim, te oštro osuđujemo nazivanje člana ansambla naše predstave Ermina Brave profiterom koji nastoji namicati novac preko dijela nevladinog sektora a vezano za seksualno nasilje nad ženama, u svrhu vlastite promocije.

Kao institucija saglasni smo sa odlukama umjetnika koji su radili na našoj predstavi, kao i sa svim drugim pozorišnim stvaraocima koji su se ove godine izuzeli iz mogućnosti odlučivanja žirija o njihovom radu.

Smatramo da publika ne bi smjela ostati uskraćena za gledanja predstava, ali smo vas dužni obavijestiti da se Bosansko narodno pozorište Zenica i kompletan ansambl predstave *Sedam strahova* isključuje iz eventualnog razmatranja za nagrade, kao i svih propratnih festivalskih aktivnosti.

Srdačno i s poštovanjem,

Miroljub Mijatović, direktor
Bosansko narodno pozorište Zenica
i ansambl predstave „Sedam strahova“